

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jan Vajdák

**Dokazování v přípravném řízení u trestných činů proti lidské
důstojnosti v sexuální oblasti**

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dokazování v přípravném řízení u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti vypracoval samostatně a citoval všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

Jan Vajdák

Poděkování

Zde bych rád poděkoval JUDr. Romanu Vicherkovi za odborné vedení mé diplomové práce a za její zdárné dokončení. Dále Krajskému ředitelství policie v Olomouci, panu plk. Mgr. Janu Pavlovi a panu plk. Mgr. Janu Lisickému za informace a pomoc. Velké díky patří také mé rodině, která mě během celého studia podporovala.

Seznam použitých zkratek

TrŘ – Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

TrZ – Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OSPOD – Orgán sociálněprávní ochrany dětí

OČTŘ – Orgány činné v trestním řízení

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

Listina – Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky

Úmluva – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

ZPČR – Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů

ZSM – Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

ZTOPO – Zákon č. 428/2011 S., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

ND DNA – Národní databáze DNA

Obsah

Úvod.....	7
1. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	9
1.1. Znásilnění	9
1.2. Pohlavní zneužívání	10
1.3. Osoba pachatele.....	11
1.3. Oběť sexuálních trestných činů	11
1.4. Typické stopy u sexuálních trestných činů	12
2. Dokazování sexuálních trestných činů	13
2.1. Typické vyšetřovací situace a verze	13
2.2. Jednotlivé důkazní prostředky	14
2.2.1. Výpověď obviněného.....	14
2.2.2. Výpověď svědka.....	16
2.2.3. Odborné vyjádření a znalecký posudek	22
2.2.4. Ohledání osoby a věci	23
2.2.5. Důkaz věcný a listinný.....	23
2.2.6. Konfrontace	23
2.2.7. Rekognice.....	24
2.2.8. Vyšetřovací pokus	27
2.2.9. Rekonstrukce	28
2.2.10. Prověrka na místě	28
2.3. Operativně pátrací prostředky	29
2.3.1. Sledování osob a věci.....	29
2.3.2. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu	29
2.4. Zvláštnosti dokazování sexuálních trestných činů	30
3. Exkurz do kriminalistiky a do konkrétních kriminalistických metod uplatnitelných u vyšetřování sexuální trestné činnosti	32
3.1. Trasologie	32
3.2. Odorologie	32
3.3. Forenzní analýza DNA.....	34
3.4. Daktyloskopie.....	37
3.5. Portrétní identifikace osob	39
4. Kazuistika	40
4.1. Případ č. 1.....	40
4.2. Případ č. 2.....	44

5. Úvahy de lege ferenda.....	49
Závěr	52
Seznam použité literatury.....	54

Úvod

V této práci se budu zabývat dokazováním v přípravném řízení u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Jedná se o jednu z nejzávažnějších trestných činností, při které pachatel zasahuje do nejintimnější sféry poškozeného, u něhož často dochází vlivem činu k psychickým újmám, se kterými může bojovat až do konce života. Jde o kriminalitu vyvolávající ve společnosti značné emoce. Pachatelé jsou okolím často až zavrženi. Mnohdy se přitom nejedná o deviantní jedince a pachatelé většinou svou oběť znají. Společnosti tato tematika rezonuje i kvůli diskuzi, zda u nás nejsou za sexuální kriminalitu příliš nízké tresty. Existují totiž případy, kdy pachatel odejde od soudu pouze s podmíněným odkladem trestu odnětí svobody, což společnost ne vždy dokáže pochopit. Názory na sexuální kriminalitu nejsou jednotné a lze se (například v internetových diskuzích) setkat i s názory, že si poškozená může za trestnou činnost sama, a to například v situacích, kdy byla vyzývavě oděna a vydala se v noci sama domů temným parkem. Občas se lze i v praxi setkat se sklony k bagatelizování ze strany policistů.

V této práci se ale chci zabývat dokazováním, které je velmi specifické a občas značně složité. Může totiž nastat stav, kdy OČTŘ vychází pouze z výpovědi poškozeného. Zřídka může nastat, že k oznámení skutku dojde až o několik let později, což dokazování činí o to obtížnějším. Spousta skutků pak ze studu není ohlášena vůbec. Toto téma jsem si vybral, abych prohloubil své znalosti přípravného řízení a dozvěděl se více o, pro mě velmi zajímavé, problematice dokazování sexuálních trestných činů a kriminalistických úkonech. Cílem práce je popsat u této trestné činnosti druhy dokazování v přípravném řízení, užívané kriminalistické metody, upozornit na možné nedostatky a přijít s několika úvahami. Výchozí metodou je převážně analýza odborné literatury.

Stanovil jsem si tedy následující výzkumné otázky: Má právní úprava v případě dokazování v přípravném řízení u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nedostatky? Bylo by vhodné přijít se změnami právní úpravy? Jaké mohou nastat během dokazování právní či kriminalistické problémy?

Co se týče obecné části, čerpal jsem z odborné literatury, článků a judikatury. V praktické části popisuji případy dříve řešené Krajským ředitelstvím policie v Olomouci, kde jsem se souhlasem nahlédl do vyšetřovacích spisů, které byly nejlepším a nejkomplexnějším zdrojem. K nahlédnutí do vyšetřovacích spisů jsem se rozhodl, abych co nejlépe viděl a pochopil postup dokazování v přípravném řízení. V neposlední řadě musím zmínit, že rozhovory s kriminalisty na téma této diplomové práce byly velmi přínosné.

Práce je členěna do celkem pěti kapitol. První je věnována trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, osobě pachatele a poškozeného. Následuje kapitola pojednávající o dokazování sexuální trestné činnosti, kde popisují jednotlivé důkazní prostředky s ohledem na možné právní problémy s nimi související. Následuje exkurz do kriminalistických metod užívaných uplatnitelných u vyšetřování sexuálních deliktů. Vše výše uvedené se zkompletuje v kapitole nazvané „Kazuistika“, kde jsou popsány dva specifické případy. V poslední kapitole zkouším přijít s úvahami *de lege ferenda*, které ale jsou k nalezení i v textu práce.

V rámci problematiky vycházím z právního stavu k březnu 2023.

1. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti jsou zakotveny v Hlavě III trestního zákoníku. Zákon zde klade na zřetel, že jde o lidskou důstojnost v sexuální oblasti. Pojem „lidská důstojnost“ je totiž širší a pamatuje i na jiné oblasti důstojnosti než tu sexuální. (čl. 10 odst.1 Listiny).¹ Hlava III obsahuje celkem 11 trestných činů.² Mimo lidskou důstojnost je objektem těchto trestných činů taktéž:

- Možnost svobodně se rozhodovat v pohlavních vztazích.
- Zdravý vývoj dětí, jenž by mohl být ohrožen brzkými pohlavními styky či kontaktem s nějakými nevhodnými způsoby uspokojování sexuálních potřeb.
- Zásady v pohlavních vztazích a mravní zásady.

Předmětem útoku může být osoba mužského i ženského pohlaví. Totéž platí i o potenciálním pachateli.³ Není ovšem vyloučeno, aby pachatelem byla též právnická osoba. V § 7 ZTOPO, jehož výčet je taxativní, je totiž vyloučena trestní odpovědnost pouze u § 188 TrZ.⁴ Po objektivní stránce je u vybraných trestných činů důležitý způsob jednání, čímž se má na mysli použití násilí, pohrůžky násilí, jiné těžké újmy či jiné formy nátlaku. U všech trestných činů v Hlavě III TrZ je též nutné úmyslné zavinění.⁵ Vzhledem ke kazuistice zmíním níže krátce pouze znásilnění a pohlavní zneužívání.

1.1. Znásilnění

Objektivní stránka trestného činu znásilnění spočívá v tom, že pachatel násilím, pohrůžkou násilí či pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku jinou osobu (alinea 1), nebo zneužije její bezbrannosti (alinea 2).⁶ Donucením se rozumí překonání vážně míněného odporu osoby, vůči níž útok směřuje. Nejde o donucení, pokud se osoba zprvu bránila, nicméně pak učinila vážný a dobrovolný souhlas.⁷

Bezbrannost definuje Nejvyšší soud jakožto stav oběti, která není vzhledem k okolnostem schopna projevit vůli, nebo není schopna klást odpor. O bezbrannost nejde, pokud je osoba sice nezletilá, avšak je natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna jednání

¹ BOHUSLAV, Lukáš. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 707.

² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³ GALOVCOVÁ, Ingrid. In: JELÍNEK a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 602.

⁴ BOHUSLAV, Lukáš. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 708.

⁵ PELC, Vladimír. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*, 7. vydání, Praha: Leges, 2019, s. 608.

⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 185.

⁷ PELC, Vladimír. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné...* s. 611.

pachatele pochopit a vyslovit případný nesouhlas. Jde tedy o osoby, které okolní svět vnímají, ale jejich schopnosti nejsou na takové úrovni, aby si dokázaly situaci vyhodnotit a logicky a účinně na ni reagovat. Je myšleno například na osoby ztížené duševní poruchou, kvůli které nejsou schopny pochopit význam jednání pachatele, o děti a mentálně zaostalé. Jedná se o případy psychické bezbrannosti.⁸ Bezbranností je i silná opilost nebo stav po užití psychotropních látek, jestliže osoba kvůli tomu není schopná klást odpor.

Objektem znásilnění je právo svobodně se rozhodovat v pohlavních vztazích. Předmětem útoku je člověk. K úplnosti je třeba obeznámit pojem pohlavního styku. Jde o jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na jiné osobě (pohlaví nerozhoduje). Může jít o soulož, tedy spojení pohlavního orgánu muže a ženy, nebo pohlavní styk provedený jiným způsobem srovnatelným se souloží (orální styk, anální styk). Do pojmu ale zapadá i osahávání prsou, genitálií, líbání přirození, vzájemná masturbace apod.⁹ Zároveň není třeba, aby došlo k sexuálnímu ukojení. Postačí pouze o něj usilovat.¹⁰ Chráněným zájmem je hlavně svoboda rozhodování v pohlavním životě a lidská důstojnost. Předmětem útoku je fyzická osoba jakéhokoli věku.¹¹

1.2. Pohlavní zneužívání

Pohlavního zneužití se dopustí ten, kdo s dítětem mladším patnácti let vykoná soulož nebo je jiným způsobem pohlavně zneužije. Objektem trestného činu pohlavního zneužívání je lidská důstojnost a tělesný a mravní vývoj u dětí mladších patnácti let.¹² Objektivní stránka spočívá v jednání, kterým pachatel vykoná soulož s dítětem mladším nebo kdo takové dítě pohlavně zneužije jiným způsobem. Chráněnou osobou je dítě mladší 15 let, a to i proti své vůli. Pachatelem může být jakákoli osoba.¹³

Na trestný čin pohlavního zneužívání lze pohlížet jako na subsidiární vůči trestnému činu znásilnění, neboť poskytuje ochranu práva na nedotknutelnost tělesné integrity v intimní oblasti u osob mladších patnácti let, u kterých se bezbrannost s ohledem na jejich věk očekává. Pohlavní zneužívání nepředpokládá užití násilí, pohružky bezprostředního násilí nebo zneužití

⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.8. 2021, 7 Tdo 833/2021, R 15/2022, bod 21.

⁹ JELÍNEK, Jiří. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8 vydání. Praha: Leges, 2020, s. 288-289.

¹⁰ VANTUCH, Pavel. K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Právní rádce*. 2010, roč. 18, č. 12, s. II.

¹¹ PELC, Vladimír. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*, 7. vydání, Praha: Leges, 2019, s. 611.

¹² KAREŠOVÁ, Vladana, In: KOVÁŘ, Petr a kol. *Sexuální agrese: Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 168.

¹³ BOHUSLAV, Lukáš. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 711.

bezbrannosti. Pokud tak pachatel učiní, jde o znásilnění.¹⁴ § 187 odst. 2 TrZ předpokládá na skutečnost, že osoba mladší patnácti let je určitým způsobem odkázána na pachatele. Postavení a z něho vyplývající důvěryhodnost nebo vliv myslí například na kněze, politiky či lékaře.¹⁵

K naplnění skutkové podstaty je třeba, aby pachatel úmyslně vedl své jednání proti osobě mladší patnácti let. V případě, že by se důvodně domníval, že osoba je starší patnácti let (tělesná vyspělost), šlo by o skutkový omyl a pachatel by nebyl trestně odpovědný. Jestliže ale pachatel jednal proti osobě, o které se mylně domníval, že je mladší patnácti let, jednalo by se o pokus.¹⁶

1.3. Osoba pachatele

Pachatelé sexuálních trestných činů mají zastoupení ve všech věkových kategoriích. Násilné delikty jsou často spojeny s psychopatickými mladými muži. Řada z této trestné činnosti je ovšem svázána se sexuální úchylkou, patologickou sexuální preferencí nebo jinými chorobami, které často zvyšují sexuální pud a snižují rozpoznávací a ovládací složku. Pachatelé sexuální trestné činnosti jsou převážně muži.¹⁷ Lze je dělit na ty, kteří do kontaktu s obětí přijdou (sexuální nátlak, znásilnění) a na takové, kteří do kontaktu s obětí nepřijdou (pachatel úmyslně navštíví kino, kde se promítá dětská pornografie).¹⁸ Dále pak na další tři skupiny. Jednak na pachatele, kteří ke své trestné činnosti žádnou motivaci nemají a dopouštějí se jí pouze příležitostně. Druhou skupinou jsou pachatelé páchající trestnou činností cílevědomě a promyšleně s účelem uspokojení svých sexuálních potřeb. Poslední skupinou jsou patologičtí pachatelé často trpící nějakou sexuální úchylkou. Sexuální trestnou činností páchají v drtivé většině případů muži bez sexuální deviace.¹⁹

1.3. Oběť sexuálních trestných činů

Jak plyne z odstavce výše, oběťmi sexuální trestné činnosti jsou především ženy. Některé zdroje uvádějí, že oběti se často na této trestné činnosti „podílí“, a to flirtováním nebo vyzývavým oblečením. Oběť se prý tímto jednáním podílí na vývoji kriminální situace.²⁰ Jde ale o názor, se kterým se rozhodně nemohu ztotožnit, neboť ať už je vystupování oběti jakékoliv, nikdy nemá vést k útoku pachatele. Na samotný průběh sexuálního trestného činu má dopad i chování oběti během útoku. Křik a volání pomoci může pachatele od dokonání

¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019, bod 12.

¹⁵ JELÍNEK, Jiří. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami...*, s. 291-292.

¹⁶ BOHUSLAV, Lukáš. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 713-714.

¹⁷ KONRÁD, Zdeněk. In: KONRÁD, Zdeněk a kol. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 1. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015, s. 251.

¹⁸ Tamtéž, s. 242.

¹⁹ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. 1. vydání, Praha: Portál, 2002, s. 88.

²⁰ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*, 1. vydání, Praha: Portál, 2003, s. 25-26.

odradit. Existují ale i případy, kdy útok naopak zintenzivní. Odborníci taktéž doporučují užít lsti, tedy například předstírání nakažlivé pohlavní choroby nebo menstruace. Jednoznačné a univerzální doporučení ale neexistuje.²¹ K falešné viktimizaci viz Kapitola 4.

1.4. Typické stopy u sexuálních trestných činů

K vymezení pojmu „stopa“ se nejčastěji používá tzv. teorie vzájemného působení, jež spočívá v tom, že při vzájemném působení objektů dochází na těchto vzájemně působících objektech k předávání informací o jejich vlastnostech. Jelikož při spáchání sexuální trestné činnosti dochází k přímému kontaktu oběti a pachatele, máme zde stopy na vědomí. Z výčtu materiálních stop jde především o stopy biologické (sperma pachatele), které lze nalézt na oděvu oběti, spodním prádle nebo ve vagíně oběti za pomoci výtěru. Dále může jít o vlasy, krev nebo tkáň pachatele nalézající se za nehty oběti. Takové biologické stopy dříve sloužily pouze k určení krevní skupiny. Dnes lze díky DNA určit individuálního jedince. Analýza DNA se u nás používá od roku 1992.²²

S vývojem kriminalistiky hrají stále větší roli tzv. mikrostopy. Jak vyplývá z názvu, půjde o velmi malé stopy, které nepůjde zpravidla vidět pouhým okem. Velmi důležité je tedy jejich správné zajištění. Mikrostopy jsou zkoumané v kriminalistických laboratořích velice výkonnými mikroskopy. Významným rozdílem oproti „klasickým“ stopám (otisky prstů, trasologické stopy) je fakt, že vzniku těchto stop nelze zabránit. Vznikají nezávisle na vůli konkrétní osoby. Typicky se bude jednat o drobné částičky oděvu, vlasů nebo kůže, které se na místě činu oddělují a přichytávají na předměty a plochu.²³

²¹ KONRÁD, Zdeněk. In: MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika*. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 476.

²² Tamtéž, s. 465-466.

²³ FRYŠTÁK, Marek. *Mikrostopy a jejich využití v rámci dokazování v trestním řízení*. Trestněprávní revue [online databáze], 4/2021. [cit. 21. září 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

2. Dokazování sexuálních trestných činů

2.1. Typické vyšetřovací situace a verze

Kriminalisté se během vyšetřování sexuální trestné činnosti setkávají v zásadě se třemi vyšetřovacími situacemi. V prvním případě zjištěné skutečnosti indikují, že byl spáchán trestný čin. Nelze avšak jednoznačně dovést pachatele. V takových situacích prvotní úkony směřují ke zjištění totožnosti pachatele. Policie tedy hledá informace o popisu pachatele, pohybu a způsobu života, k čemuž taktéž využívá kriminalistických evidencí. Druhá vyšetřovací situace je pro kriminalisty jednoznačně přívětivější, neboť zde jsou takové okolnosti, které nasvědčují, že byl spáchán trestný čin, a zároveň lze dovést jednoznačný závěr o totožnosti pachatele. Zpravidla je ihned možné sdělit konkrétní osobě obvinění. Poslední vyšetřovací situace je pro činnost kriminalistů nejméně příznivá, protože výpověď poškozené osoby či oznamovatele vzbuzuje důvodné pochybnosti, zda se skutek stal, ačkoli totožnost údajného pachatele je často známa. Počáteční úkony kriminalistů směřují k nalezení dalších informací a důkazů, které mají vyvrátit nebo podpořit výpověď. Zpravidla se tedy kriminalisté uchylují k detailizaci výpovědi a důslednému doptávání na skutečnosti, které se ohlášený skutek měl stát. Dále také zjišťují podrobně vnímané situace před činem a po něm, probíhají úkony na místě činu, vyšetřovací experimenty či znalecké posudky. Jestliže vyšetřovatel nabude dojmu, že se skutek stal, sdělí obvinění.²⁴

Kriminalistické verze jsou základním kamenem poznání události očima kriminalistů. Pomáhají vyplňovat mezery v informacích o spáchaném činu a redukovat množství teorií vzniku zajištěných stop. Kriminalistické verze tvoří stavební kámen pro další plány, jak odhalit a objasnit nahlášený trestný čin. Při vyšetřování sexuální trestné činnosti se zpravidla uplatňují tyto verze:

- Podle motivu:
 - Spáchaný čin je výsledek agresivního jednání pachatele.
 - Čin byl vyprovokován obětí, která svým chováním působila na pachatelovo libido.
 - Pachatel čin spáchal z důvodu sexuální psychické poruchy (úchyvky).
- Podle způsobu a místa spáchání:
 - Útok byl předem plánován a připraven.
 - Jde o náhodný sexuální útok.

²⁴ KONRÁD, Zdeněk. In: MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika...*, s. 466.

- Pachatel využil závislosti oběti.
- Pachatel uvedl oběť do stavu bezbrannosti nebo užil lsti.
- Pachatel jedná kvůli vyprovokování okolnostmi a prostředím.
- Podle vzájemného vztahu oběti a pachatele:
 - Jde o osobu, kterou pachatel zná.
 - Jde o náhodnou oběť.
 - Jde o citově blízkou osobu, přičemž útok je vyvolán úchylkou, vyprovokováním nebo sexuální psychickou poruchou.²⁵

2.2. Jednotlivé důkazní prostředky

Trestní řád se zabývá důkazními prostředky v Hlavě V zvané Dokazování. Konkrétně pak v § 89 až § 118 TrŘ. V § 89 odst. 2 TrŘ můžeme narazit na jejich demonstrativní výčet. Dále se pak můžeme setkat s výslovně uvedenými důkazními prostředky. A to s ustanoveními o výpovědi obviněného, o svědcích, o zvláštních způsobech dokazování, o znalcích, o listinných a věcných důkazech a o ohledání. Mimo tuto Hlavu nalezneme ustanovení zabývající se odposlechem a záznamy telekomunikačního provozu. Ustanovení § 158b až § 158f TrŘ poté patří operativně pátracím prostředkům.²⁶

2.2.1. Výpověď obviněného

Hlavním cílem výslechu obviněného je zjistit jeho stanovisko k předmětu obvinění a potřebné informace, které mohou být klíčové k vyřešení věci. Obviněný není jen procesní stranou, ale při hledání pravdy je taktéž jedním z hlavních důkazních prostředků. Mezi tímto důkazním prostředkem a ostatními je zásadní rozdíl, jenž spočívá v zájmu obviněného na výsledku řízení. Pokud nejde o osoby poškozené, svědci zpravidla osobní zájem na výsledku trestního řízení nemají. Také je třeba brát na zřetel, že obviněný, na rozdíl od svědka, není povinen vypovídat pravdu. Může se ale stát, že u obviněného dojde k nepravdivému doznání, což se může dít například tehdy, kdy má obviněný úmysl chránit skutečného pachatele.²⁷ Kvůli tomu trestní řád v druhé větě § 2 odst. 5 stanovuje, že: „*Doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu*“.²⁸

Výpověď obviněného je tvořena dvěma částmi:

²⁵ KONRÁD, Zdeněk In: STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 136-137.

²⁶ DRAŠTÍK, Antonín. In: JELÍNEK a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 395.

²⁷ FENYK, Jaroslav. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 327-328.

²⁸ Zákon č. 141/1961Sb., trestní řád, § 2.

- a) *ad generalia* – zjišťují se osobní data obviněného spočívající v totožnosti, rodinných a majetkových poměrech a předchozích trestech. Dále se obviněnému vysvětluje povaha obvinění a je nezbytné, aby byl poučen o svých právech.²⁹ Policie taktéž může při plnění svých úkolů pro účely budoucí identifikace u osoby obviněné ze spáchání úmyslného trestného činu zjišťovat tělesné znaky, provádět měření těla, pořizovat zvukové, obrazové a obdobné záznamy, snímat daktyloskopické otisky a odebírat biologické vzorky umožňující získání informací o genetickém vybavení.³⁰
- b) *ad specialia* – skládá se z monologu a dialogu. Monolog spočívá v umožnění obviněnému, aby sám o věci souvisle vypovídal. Teprve poté má dojít k dialogu, v němž vyslychající klade otázky za účelem vyřešení rozporů či nejasností. Obviněný nesmí být k výpovědi donucován a během výslechu má být šetřena jeho osobnost.³¹

Trestní řád rovněž stanovuje způsob kladení otázek. Otázky musí být jasné, srozumitelné a mají odpovídat psychické a rozumové vyspělosti vyslychaného. Dále je zakázáno kladení kapiózních a sugestivních otázek. Kapiózní otázka spočívá v předstírání klamavé skutečnosti, či skutečnosti, jež není dosud obviněným potvrzena, a svádí obviněného k odpovědi, kterou si přeje slyšet vyslychající. Sugestivní otázka obsahuje již sama sobě odpověď, která se má zjistit až během výpovědi. Oba druhy otázek mohou vést k absolutní neúčinnosti důkazu získaného výsledkem.³²

Výslech obviněného ze sexuální trestné činnosti má vzhledem k povaze svá specifika. Je doporučováno nechat jej spontánně hovořit obecně a o jeho sexuálním životě. Následně by měl vyslychajícímu objasnit svůj vztah k osobě poškozené a charakterizovat ji. Pokud si pachatel vybral oběť náhodně a neznal ji, popíše prvotní kontakt. Jestliže vyslychaný čin popírá, musí mu být následně položen dotaz ohledně případného motivu poškozené osoby jej označit za pachatele. Nepopírá-li, měl by důkladně popsat průběh pohlavního styku. A sice jestli se poškozená osoba bránila, volala o pomoc, zda ejakuloval, co měla poškozená na sobě, kudy odešla domů, zda ji doprovázel, co říkala po styku apod. Až následně poté je vhodné předkládat důkazy.³³ Kriminalisté mi řekli, že obviněný ve většině případů nepopírá, že došlo k sexuálnímu kontaktu, nýbrž to, že zde nebyla dobrovolnost ze strany poškozené či že použil násilí. Obvinění z pohlavního zneužívání často pak tvrdí, že jejich jednání plyne z lásky k dětem.

²⁹ FENYK, Jaroslav. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 330.

³⁰ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, § 65.

³¹ FENYK, Jaroslav. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 331.

³² PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I...*, s. 1420.

³³ KONRÁD, Zdeněk. In: KONRÁD, Zdeněk a kol. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 1. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015, s. 251.

2.2.2. Výpověď svědka

Jelikož trestní řád neobsahuje definici svědka, výkladem § 97 TrŘ dovodíme, že jde o osobu rozdílnou od obviněného, jež byla OČTŘ vyzvána, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech vnímanými svými smysly. Stejná osoba nemůže být v tom samém trestním řízení obžalovaným, policejním orgánem, soudcem, přisedícím či státním zástupcem. Zákon neurčuje žádné podmínky svědecké způsobilosti. Vypovídat tedy mohou osoby s fyzickými či psychickými vadami, či osoby trestně neodpovědné (i děti).

Trestní řád naopak ale stanovuje práva a povinnosti svědka. Mezi jeho povinnosti patří povinnost svědčit, povinnost podrobit se konfrontaci a rekognici, podrobit se vyšetření duševního stavu znalcem, prohlídce těla, odběru krve či jiným obdobným úkonům, které vedou ke zjištění totožnosti svědka. Svědek má právo na právní pomoc, tedy aby advokát mohl být přítomen při jeho výslechu. Jde o obecnou zásadu zakotvenou v čl. 37 odst. 2 Listiny. Mezi obecnou zásadu můžeme taktéž označit právo vypovídat ve svém mateřském jazyce a právo na zajištění tlumočnicka. Svědek má dále právo na svědecké, právo na informace ohledně pobytu obviněného a odsouzeného. Svědek také může požadovat, aby v protokolu nebyla zaznamenána jeho doručovací adresa, údaje o jeho bydlišti, zaměstnání či rodinných a majetkových poměrech. To vše za předpokladu, pokud to není nutné k dosažení účelu trestního řízení. Mezi oprávnění svědka řadíme možnost odepřít výpověď, což je typicky situace, kdy jde o obviněného svědka příbuzného v pokolení přímém, nebo sourozence, osvojitele, osvojence, manžela, partnera a druha. Taktéž jde o případy, kdy by mohl přivodit trestní stíhání sobě nebo osobě výše uvedené.³⁴ Jeho odmítnutí je ale vždy třeba hodnotit na základě okolností konkrétního případu. Klást důraz je třeba na objektivní kritérium plynoucí z důvodů uvedených svědkem, dle kterých odmítá vypovídat. Odepření totiž nesmí být zcela zjevně bezdůvodné vzhledem k projednávané věci.³⁵ O právu odepřít výpověď musí být přiměřeně (vzhledem k věku) poučena i osoba mladší osmnácti let, která má být vyslechnuta jako svědek. Jde-li o dítě velmi nízkého věku, které nemá žádný relevantní vztah k obviněnému nebo osobě blízké, je jeho výpověď coby důkaz v dalším řízení použitelná i v případě, že při splnění všech zákonných podmínek pro tuto poučení vyslychající právo odepřít výpověď zvláště nezdůraznil.³⁶

³⁴ DRAŠTÍK, Antonín. In: JELÍNEK a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 405-408.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 12. 1997, sp. zn. III. ÚS 149/97.

³⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 7. 2018, sp. zn. 2 To 42/2018.

Občas se také stává, že svědci mění výpovědi. V takovém případě je kladen důraz na soud, jenž musí osvětlit, proč své závěry opírá o konkrétní jednu ze svědkových výpovědí.³⁷ Svědka, který odmítá učinit svědeckou výpověď bez přítomnosti důvodů uvedených v § 99 odst. 1 a § 100 odst. 1 a 2 TrŘ, lze k výpovědi nutit pořádkovou pokutou.³⁸ Některé osoby mají také ze zákona povinnost zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, které zjistily za dobu vykonávání svého povolání. Jde například také o policistu ČR. Nejvyšší soud ale v tomto případě vyslovil, že příslušník Policie ČR je povinen vypovídat jako svědek, i když § 115 ZPČR zakotvuje povinnost zachovávat mlčenlivost. Jde totiž o účel naplnění jeho působnosti stanovené zákonem. Neplatí zde ani zákaz výslechu svědka dle § 99 odst. 2 TrŘ.³⁹ Výjimkou nejsou ani utajení svědci. Výpověď utajeného svědka může být použita, pokud je třeba anonymizovat svědka a jeho ochranu nelze zajistit jinak (prvek subsidiarity), a je-li skutečně nezbytné svědka z důvodu jeho ochrany anonymizovat (prvek proporcionality).⁴⁰

Jisté zvláštnosti platí o výslechu osob mladších 18 let, a to zejména za situace, kdy jsou zároveň poškozenými. Výslech musí být podle § 102 TrŘ veden šetrným způsobem vzhledem k možnému nepříznivému ovlivňování duševního a mravního vývoje. Je třeba pečlivá příprava a výslech probíhá za přítomnosti odborníka. Rodiče je možné přibrat za předpokladu, že jejich přítomnost pomůže přispět ke správnému provedení výslechu.⁴¹ Jde-li o výslech závažné trestné činnosti spáchané na dítěti, může se ho účastnit kromě policisty a obhájce také zástupce OSPODu, psycholog, státní zástupce a soudce. U dětí je taktéž vysoké riziko sekundární viktimizace, která se popisuje jako druhotné zraňování, kdy je oběť zraňována svým okolím (i lékařským personálem či OSPODem). Shledáváme ji například v často se opakujících výpovědích, lékařských prohlídkách nebo zpochybňování výpovědi.⁴² Je tak kladen daleko větší důraz na to, aby výslech nemusel být znovu opakován.⁴³ Na výsleších dětí mladších 10 let participují policisté, kteří se na výslechy takto malých dětí specializují. Pro tyto účely se používají postavičky Jáji a Páji, které mají zvýrazněné pohlavní znaky. Na nich děti případně ukazují jednání pachatele. Použití postaviček dětmi při výslechu je obrazově dokumentováno.⁴⁴

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 24. 4. 1970 sp. zn. 7 Tz 84/69.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.5. 1994 sp. zn. 8 To 5/94.

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.1.2011 sp. zn. 7 Tdo 1429/2010.

⁴⁰ KARABEC, Zdeněk. Použití agenta proti organizovanému zločinu. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 8, s. 225.

⁴¹ ŠÁMAL, Pavel. In: MUSIL, Jan a kol. *Trestní právo procesní*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 443.

⁴² VARENINOVÁ, Sandra. Zvláštnosti výslechu svědka v přípravném řízení trestním. *Státní zastupitelství*, 2018, roč. 15, č. 6, s. 42.

⁴³ Je-li obětí dítě (zvláště zranitelná oběť), je důraz na neopakování výslechu i v § 20 odst. 3 zákona č. 45/2013 o obětech trestných činů.

⁴⁴ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. 1. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 283.

Dítě jako svědek má stejná práva jako dospělý, a to včetně práva na právní pomoc zástupce⁴⁵, kterého si může zvolit (nebo tak učiní rodiče). Jestliže by toto právo svědka nebylo dodrženo, šlo by o porušení práva na právní pomoc zakotveného ve výše zmíněném čl. 37 odst. 2 Listiny.⁴⁶ V takovém případě je nutné zajistit u výsledku svědka přítomnost taktéž zvoleného zástupce, jenž může namítat nesprávný postup při výsledku svědka. Není ale oprávněn klást otázky.

Výslech se dětského svědka se dělí podle Karkoškové na 6 fází. Prvně je třeba v dítěti navodit pocit porozumění a bezpečí. Hovoří se tedy o škole, zálibách, přátelích nebo se hrají hry. Důležité jsou také neverbální signály vyslyšajícího jako póza, úsměv a příjemný tón hlasu. Doporučuje se rovněž přitakávat, parafrázovat a povzbuzovat. Vyslyšající se naopak musí zdržet vzdychání nebo komentáři typu „to je strašné“. V další fázi se stanovují odlišné konverzační vzorce mezi vyslyšajícím a dítětem (dítě jako držitel informací vypráví, vyslyšající osoba poslouchá). Třetí fáze slouží ke stanovení pravidel. Vyslyšající osoba dítě poučí o jeho roli coby svědka a zároveň upozorní, že u skutku nebyla přítomná a na otázky, na které se bude ptát, nezná odpověď. Dítě je třeba také požádat, aby mluvilo pravdu a jen o věcech, které se staly. Je třeba též otestovat, zda dítě pozná rozdíl mezi pravdou a lží. Ve čtvrté fázi se přichází k hlavnímu tématu rozhovoru, jehož cílem je získat co nejúplnější informace. Je důležité všimnout si detailů. Pokud dítě nehovoří k tématu, buď oběti zneužívání není, nebo se stydí o zkušenosti hovořit. Vyslyšající musí tedy přejít na otevřenou diskuzi o možném zneužívání. Otázky nesmí být sugestivní. Předposlední fáze souvisí s vyjasňováním a doplněním otázek. Otázky by měly být specifické a obsahující informace, které dítě dříve uvedlo. Závěrečná fáze slouží k shrnutí.⁴⁷

Nelze opomenout ani téma výsledku svědků v rámci prověřování a použitelnosti této výpovědi v řízení před soudem. U sexuálních deliktů tento postup totiž není výjimečný. Výslech před zahájením trestního stíhání probíhá jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, jejichž zákonné ukotvení se nachází v § 160 odst. 4 TrŘ. Podmínky pro výslech svědka před zahájením trestního stíhání nalezneme v § 158 odst. 9 TrŘ. V § 158a TrŘ pak je upřesněno, že výslech svědka coby neodkladný a neopakovatelný úkon lze provést na návrh státního zástupce za účasti soudce, přičemž soudce ručí za zákonnost proběhlého úkonu. Není-li soudce přítomen,

⁴⁵ ŠÁMALOVÁ, Milada. Potřebuje dítě mladší patnácti let v řízení před podáním návrhu podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže obhájce?. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 2, s. 28.

⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. I. ÚS 734/04, bod IV.

⁴⁷ KARKOŠKOVÁ, Slávka. Jediná šanca vypovedať verzus sekvenčný výsluch suspektných dětských obětí sexuálního zneužívania. *Státní zastupitelství*, 2018, roč. 15, č. 2, s. 22-24.

je taková výpověď absolutně neúčinným důkazem.⁴⁸ Každý neodkladný a neopakovatelný úkon musí být zároveň přesvědčivě odůvodněn v protokolu o provedení takového úkonu. Nesplnění této povinnosti ovšem nemusí rovnou vést ve všech případech k neúčinnosti důkazu. Nejvyšší soud⁴⁹ ani Ústavní soud nevidí ve formálním nedostatku neústavnost, pokud není intenzivně zasaženo právo na obhajobu, které se projeví například jestliže nelze formální nedostatek kompenzovat následnou interpretací spisového materiálu.⁵⁰

Zde je možné se zamýšlet, zda by nebylo vhodné pravomoc soudce ve vztahu k § 158a TrŘ rozšířit. Ručení za zákonnost totiž neznamená, že by soudce ručil za co nejlepší výpověď. Může se stát, že vyslychající opomene zeptat se na podstatnou okolnost. Pokud by soudci přišla otázka relevantní, nevidím důvod, proč by nemohl položit vyslychané osobě otázku právě on. Jestliže by totiž šlo o osobu mladší osmnácti let, takový postup by mohl vést k naplnění předpokladů § 102 odst. 1 TrŘ, který klade důraz na šetrnost a obsahovou stránku výsledku takovým způsobem, aby nebylo třeba výslech dále zpravidla opakovat. Soudce nyní nese odpovědnost pouze za zákonnost postupu, nikoli za obsahovou stránku. Jeho přítomnost je nutná pouze u neodkladných a neopakovatelných úkonů dle § 158a TrŘ. U jiných být nemusí.⁵¹

Jestliže má být vyslechnuta v přípravném řízení osoba jako svědek, je třeba naplnit nějaký ze zákonných důvodů. V ostatních případech lze žádat pouze vysvětlení, které zásadně nejsou použitelná pro další řízení.⁵² Trestní řád v § 158 odst. 9 vymezuje čtyři důvody, kdy má být osoba jakožto svědek vyslechnuta ve stádiu prověřování:⁵³

- Jde o neodkladný nebo neopakovatelný úkon, přičemž výslech probíhá v režimu § 158a TrŘ. Protokol lze v hlavním líčení přečíst na základě § 211 odst. 2 písm. b) TrŘ.
- Osoba je mladší 18 let a je vyslychána ohledně okolností, jejichž oživení by vzhledem k jejímu věku mohlo neblaze ovlivňovat její mravní a duševní vývoj (§ 102 TrŘ). Zároveň by mělo jít o úkon neopakovatelný provedený v režimu § 158a TrŘ za účasti soudce.⁵⁴ § 102 odst. 2 TrŘ je potom projevem výjimky ze

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2021, sp. zn. 8 Tdo 484/2021, bod 11.

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. 15 Tdo 510/2013.

⁵⁰ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 27. 8. 2013 sp. zn. II. ÚS 907/13, bod 16.

⁵¹ FRYŠTÁK, Marek. Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 5, s. 110.

⁵² Výjimkou jsou případy, kdy s přečtením úředního záznamu o vysvětlení v hlavním líčení souhlasí obžalovaný i státní zástupce (§ 211 odst. 6 TrŘ). Jinak podle § 158 odst. 6 TrŘ slouží pouze jako podklad pro zvážení, jestli má být osoba později vyslechnuta jako svědek. Případně později vyslychané osobě zároveň nesmí být záznam přečten nebo jinak konstatován.

⁵³ Ve standardní fázi vyšetřování jsou pak pro výslech svědka v § 164 odst. 1 uvedeny stejné důvody.

⁵⁴ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I...*, s. 15.

zásady ústnosti a říká nám, že v hlavním líčení má být přednostně přehrán video/audio záznam (za podmínek § 211 TrŘ). To ovšem za předpokladu, že se během úkonu pořídil. Lze říct, že výše zmíněné ustanovení je projevem Úmluvy o právech dítěte a Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.⁵⁵ Podle tohoto ustanovení je také možné provést výslech znovu. Zákodárce ale vágně omezuje použití tohoto ustanovení na nutné případy. Judikatura stanovuje, že užití tohoto ustanovení připadá v úvahu, kdy například výslech osoby mladší 18 let je klíčovým důkazem. Jednotlivé soudy by pak měly zvažovat, zda by nebylo vhodnější svědka vyslechnout až v hlavním líčení.⁵⁶

- Je-li zřejmé, že prověřování bude trvat déle, lze vyslechnout svědka, jehož výpověď má dle předpokladů zásadní význam pro zahájení trestního stíhání. Zároveň hrozí, že by svědek mohl být ovlivňován.
- Existují pochybnosti ohledně osoby týkající se jejího psychického stavu v souvislosti s jejími schopnostmi vnímat, reprodukovat a zapamatovat si.

Jakmile je proveden výslech svědka jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon dle § 158a TrŘ, nastává nenaplnění zásady kontradiktornosti, která je imanentní částí práva na *fair trial* v rovině čl. 6 Úmluvy.⁵⁷ V této fázi totiž není zahájeno trestní stíhání a výslechu není přítomna obhajoba, která by svědku mohla klást otázky. O takto pořízeném výslechu se pořizuje protokol o výslechu svědka, který lze přečíst i bez souhlasu obžalovaného v hlavním líčení dle § 211 odst. 2 písm. b) TrŘ.⁵⁸ Procesní síla oproti úřednímu záznamu je tak daleko větší. Práva obviněného vyslyšet svědky jsou postupem podle § 158a TrŘ oslabena a dochází k nenaplnění předpokladu čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. ESLP s odkazem na zmíněný článek Úmluvy v souvislosti s použitím výpovědí získaných v přípravném řízení coby důkazu u soudu stanovuje třístupňový test:

- Zda existuje závažný důvod, proč nemůže obhajoba vyslechnout svědka (včetně důvodů zdravotních). Pokud důvod není, jde o porušení Úmluvy.
- Pokud k výslechu nedošlo z vážného důvodu, není možné takovou výpověď považovat za výlučný důkaz rozhodující o vině. Jde-li o výlučný důkaz, je porušena Úmluva.

⁵⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12. října 2017, sp. zn. 2 To 79/2017.

⁵⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. února 2015, sp. zn. 2 To 134/2014.

⁵⁷ BRUNOVÁ, Markéta, POLANSKÝ, Ivo. Kontradiktornost ve vykonávacím řízení trestním – řízení o přerušení a upuštění od výkonu trestu. *Bulletin advokacie*, 2021, roč. 28, č. 5, s. 37.

⁵⁸ FRYŠTÁK, Marek. Úřední záznam o podání vysvětlení jako důkaz v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 9, s. 199.

- Zda existují silné procesní záruky kompenzující obhajobě způsobené potíže, které vyváží skutečnost, že je takový důkaz připuštěn.⁵⁹ (O kompenzaci se tímto duchu zmiňoval i Ústavní soud, který za předpokladu, že výslech svědka byl proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, a místo výslechu bylo přikročeno k přečtení protokolu o jeho výpovědi, hovořil o nutnosti kompenzace této skutečnosti, v daném případě, jinými nepřímými důkazy).⁶⁰

Rozsudek ESLP lze označit za přelomový, neboť dříve soudy vycházely z argumentace použité např. v rozsudku Luca proti Itálii ze dne 27. 5. 2001, v němž bylo stanoveno, že jakmile je odsouzení založeno na výpovědi osoby, kterou nemohl odsouzený konfrontovat během vyšetřování či hlavního líčení, jde automaticky o porušení Úmluvy.⁶¹ Test byl použit také ve věci Igor Tseber proti České republice.⁶² O něco rozdílnější pohled na tuto problematiku bylo možné spatřit v případě Štulíř proti České republice. V tomto případě ESLP rozhodl, že přečtení protokolu o výslechu svědkyně pořízené v přípravném řízení porušení Úmluvy nezpůsobilo. A to i když ESLP řekl, že obecné soudy nevyvinuly dostatečnou snahu k zajištění účasti svědkyně v hlavním líčení, kde její výpověď byla hlavním důkazem. Na druhou stranu ESLP uznal, že zde byly další podpůrné důkazy (nesplněn bod 2) a bral v potaz také skutečnost, že výslech svědkyně byl proveden za účasti soudce. Rovněž nebylo opomenuto, že soudy zvažovaly hodnocení důkazů a věrohodnost svědkyně.⁶³ Do tříbodového testu ale bylo mírně zasaženo. Posloupnost posuzování přípustnosti důkazu může být změněna, pokud některý z kroků dokáže sám o sobě určit, zda řízení bude spravedlivé. I krok třetí tak může být posouzen přednostně.⁶⁴ Ústavní soud rovněž dodává, že skutečnost, že obviněný uprchl, není možné v rámci opakovaného řízení před soudem (§ 306a odst.2 TrŘ) brát jako konkludentní vzdání se práva na výslech svědků.⁶⁵

Výslechy svědka dle § 158a TrŘ mohou způsobit problémy a jsem toho názoru, že by měly být, s ohledem na zásadu kontradiktornosti, používány co nejméně. Důvody jejich uskutečnění by měly být uvedeny v protokolu o výslechu svědka a v hlavním líčení by se mohlo zkoumat, zda důvody trvají. Lze si představit výslech svědka, u něž je na první pohled zřetelná

⁵⁹ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 15. 12. 2011 Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, bod 147.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2009, sp. zn. I. ÚS 3206/08, bod IV.

⁶¹ Rozsudek ESLP ze dne 27. 5. 2001 Luca proti Itálii, č. 33354/96.

⁶² Rozsudek ESLP ze dne 22. 11. 2012 Igor Tseber proti České republice, č. 46203/08.

⁶³ Rozsudek ESLP ze dne 12. 1. 2017 Štulíř proti České republice, č. 36705/12, body 58-74.

⁶⁴ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 15. prosince 2015, Schatschaschwili proti Německu, č. 9154/10, bod 110.

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2016, sp. zn. I. ÚS 1860/16, body 92-107.

duševní porucha. Provedl by se tedy výslech dle § 158a a u soudu by se znaleckým posudkem zkoumalo, zda porucha trvá.

2.2.3. Odborné vyjádření a znalecký posudek

O odborném vyjádření lze říct, že je listinným důkazem, avšak je přiřazeno kvůli podobnosti ke znaleckému posudku. Znalec se nepřibírá a pro účely dokazování postačí pouze potvrzení nebo odborné vyjádření konkrétního orgánu. Odborné vyjádření se používá typicky v jednodušších případech. Příkladem může být lékařská zpráva nebo účtenka potvrzující cenu odcizených věcí. Samozřejmě platí, že osoba podávající odborné vyjádření nesmí být podjatá. Lze též říct, že pokud osoba podala odborné vyjádření, neměla by být v jistých případech znalcem. Plyne tak z § 105 odst. 4 TrŘ.

Znalec je naopak přibrán (opatřením), jakmile je případ složitější a odborné vyjádření nepostačuje. Zásadně se přibírá znalec jeden, ovšem § 105 odst. 4 TrŘ vymezuje, kdy je třeba přibrání dvou. Osoba znalce je osoba rozdílná od OČTŘ a procesních stran. Tuto funkci mohou zastávat jak znalci zapsaní v Ústředním seznamu znalců vedeném Ministerstvem spravedlnosti, tak znalci přibraní *ad hoc*. Ti ale pouze v případě, že pro daný obor není znalec zapsán. Také, když zapsaný znalec nemůže úkon provést nebo úkon provedeným zapsaným znalcem by byl spojen s nepřiměřenými náklady a obtížemi. Znalec přibraný *ad hoc* musí orgánu, který jej ustanovil, složit slib. V přípravném řízení znalce přibírá OČTŘ. Proti osobě znalce lze vznášet námitky.⁶⁶

Znalci se v žádosti o znalecký posudek pokládají otázky⁶⁷ (viz praktický příklad níže). Pokud znalecký posudek vyhledá obhajoba, musí být osobě, která jej vypracovává, umožněno nahlédnout do spisu.⁶⁸ Znalec se ve svém posudku nevyjadřuje k otázkám právním. Pokud se ale tak stane, nesmí kvůli tomu být znalecký posudek odmítnut. K právní kvalifikaci se pouze nepřihlédne.⁶⁹ Ústavní soud několikrát vyslovil závěr, že soudce musí zkoumat jak formální, tak věcnou správnost znaleckého posudku. Slepé následování závěrů znalce bez důkladného zkoumání by vedlo k porušení zásady volného hodnocení důkazů.⁷⁰ Znalecké posudky jsou obecně velmi sledované. Znalců je totiž málo a občas se o ně dokazování opírá až příliš (někdy

⁶⁶ FENYK, Jaroslav. In: FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 400-405.

⁶⁷ FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2021. s. 83-85.

⁶⁸ KOCINA, Jan, VEPŘEK, Jakub. Znalecký posudek předložený stranou v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2019, roč. 26, č. 4, s. 16.

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 1997 sp. zn. 2 Tzn 19/97.

⁷⁰ KRÍSTEK, Lukáš. Problematika znaleckých posudků a odpovědnost znalce. *Sborník Karlovarské právnické dny* [online databáze] 21/2013. [cit. 30. září 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

i zbytečně). Někteří odborníci pak tvrdí, že před soudem se neodehrává „souboj právní“, ale „souboj znalecký“.⁷¹

2.2.4. Ohledání osoby a věci

Jak již z názvu institutu plyne, předmětem ohledání může být jak osoba (svědek, obviněný), tak i věc. Pokud jde o prohlídku těla, řídí se tento úkon § 114 TrŘ. Při tomto úkonu je třeba brát na zřetel lidskou důstojnost (čl. 10 Listiny). Každý je povinen podrobit se prohlídce těla, tedy kromě obviněného a poškozeného i svědek, který má právo odepřít výpověď. Lze přistoupit taktéž k vyšetření duševního stavu zakotveného v § 116 a 117 TrŘ. Zcela výjimečně by mělo být nařizováno pozorování ve zdravotnickém zařízení, které je prostředkem *ultima ratio*. Účelem ohledání místa činu je zajištění stop a získání představu o situaci a okolnostech, ze kterých byla trestná činnost páchána.⁷²

2.2.5. Důkaz věcný a listinný

Důkaz věcný lze charakterizovat jako předmět, na kterém nebo kterým byla páchána trestná činnost. Může jít ale také o předměty, které vyvrací nebo dokazují určitou skutečnost. Pokud byla věc změněna kvůli spáchání trestného činu, je předmětem kriminalistického zkoumání. V takových případech se používá například daktyloskopie, odorologie nebo trasologie. Výsledky zkoumání jsou pak často předmětem znaleckých posudků nebo odborných vyjádření. Listinné důkazy jsou listiny, jež jsou vzhledem k svému obsahu s to prokázat či vyvrátit dokazovanou skutečnost. Aby mohla být listina použita, je třeba zkoumat, zda nebyla pozměněna či padělána. Pravost se ověřuje kriminalisticko-technickými metodami jako mikroskopické zkoumání, vizuální zkoumání či za využití ultrafialového nebo infračerveného záření.⁷³

2.2.6. Konfrontace

Konfrontace je jedním ze zvláštních způsobů dokazování a dá se říct, že jde o zvláštní formu výslechu osob, které jsou postaveny tvář v tvář. Aby konfrontace přicházela v úvahu, je třeba minimálně dvou vzájemně si odporujících výpovědí. Účelem konfrontace pochopitelně není pouze odstranění těchto rozporů, nýbrž i získání nových informací, pramenů důkazů či důkazů.⁷⁴ Z trestního řádu plyne možnost užití tohoto institutu mezi obviněným a svědkem, mezi obviněnými a mezi svědky. Poškozený může být účasten konfrontace pouze za

⁷¹ UMLAUF, Josef. *O jistotě dokazování v trestním řízení*. Trestněprávní revue [online databáze] 7-8/2018. [cit. 2. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁷² JELÍNEK, Jiří. In: JELÍNEK a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 445-447.

⁷³ NETT, Alexandr. In: NETT, Alexandr a kol. *Trestní právo procesní (Obecná část)*. 3. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 319.

⁷⁴ PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I...*, s. 1529-1530.

předpokladu, že je procesně zároveň svědkem. Konfrontace má ale své limity. Zcela výjimečně se jí mohou účastnit osoby mladší osmnácti let, a to pouze za předpokladu nezbytnosti. V tomto případě musí být zároveň splněny požadavky § 102 TrŘ pro výslech osob mladších osmnácti let. V § 104a odst. 5 TrŘ stojí, že tváří v tvář nelze postavit poškozeného mladšího osmnácti let, pokud jde o trestnou činnost proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. V přípravném řízení lze konfrontaci provádět pouze výjimečně (nepovede se odstranit rozpory ve výpovědích i po několika výsleších). Z čl. 40 odst. 4 Listiny nám potom plyne, že obviněný nesmí být ke konfrontaci donucován. Svědka nelze donutit za situace, je-li výslech zakázán dle § 99 TrŘ, nebo když může odepřít výpověď podle § 100 TrŘ.⁷⁵ Obecně lze tvrdit, že konfrontace u sexuálních deliktů příliš vhodným nástrojem dokazování není. Konfrontace se ve většině případů dožaduje sám obviněný a je zde obava, že by oběť mohl dezorientovat či zastrašit. Zejména pak v případech, kdy je mezi nimi nějaký citový vztah.⁷⁶ Protokol o konfrontaci lze v hlavním líčení přechíst jako důkaz, jestliže konfrontace byla provedena mezi spoluobviněnými či mezi obviněným a svědkem. Dále pouze za podmínek § 207 odst. 2, resp. § 211 odst. 1 až 3 TrŘ. Avšak ne jako důkaz listinný podle § 213 odst. 1 TrŘ.⁷⁷

2.2.7. Rekognice

Rekognice spočívá ve znovupoznání věci či osoby, kdy je tato věc nebo osoba umístěna mezi věcmi či osobami stejného či velmi podobného druhu (vzhledu). Kriminalistika ji považuje za samostatnou metodu kriminalistické praktické činnosti. Je zde značný rozdíl s výslechem, neboť při výslechu dochází k reprodukci již vnímaného, kdežto u rekognice k identifikaci již vnímaného.⁷⁸ Osoba nebo věc nesmí být poznávající osobě, kterou může být pouze obviněný, podezřelý a svědek, před rekognicí pochopitelně ukázána. Osobě poznávající se ukáže osoba mezi nejméně třemi dalšími, které se nesmí výrazně lišit. Osoby lze také poznávat podle hlasu. Často se rekognice provádí přes tzv. polopropustné zrcadlo, kdy osoby poznávané nevidí poznávajícího. Rekognice podle fotografií se použije, nelze-li osobu či věc ukázat poznávajícímu *in natura*.⁷⁹ Jelikož je třeba, aby osoba poznávaná vypadala co nejpodobněji situaci, kdy ji osoba poznávající viděla prvně, je možné upravovat vzezření jak osob poznávaných, tak figurantů⁸⁰ (situace, při níž například pachatel trestného činu znásilnění

⁷⁵ FENYK, Jaroslav a kol. In: FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 420-422.

⁷⁶ KONRÁD, Zdeněk. In: KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 2. vydání, Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 89.

⁷⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 1. 1993, sp. zn. 11 To 192/92.

⁷⁸ KONRÁD, Zdeněk. In: MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika...*, s. 345-347.

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*, 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 413-414.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. října 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06, bod VIII.

měl výrazné líčení, paruku apod.). Je pochopitelně nutné, aby úpravy byly u všech totožné. V minulosti například Ústavní soud zhodnotil jako nezákonnou rekognici, když se u poznávaných osob lišily paruky, bílé čelenky a tvary tmavých slunečních brýlí, což vyplynulo z fotodokumentace pořízené během rekognice.⁸¹ Podobné nároky na rekognici jsou podle kriminalistů i na její provedení podle fotografií. Pokud například bude na fotografiích poznáváno auto, do něž pachatel vlákal osobu, kterou posléze znásilnil, je třeba, aby fotografie aut byly pořízeny ze stejné vzdálenosti a v podobné denní době.

Rekognice bývá často klíčovým důkazem (i u sexuálních deliktů). Proto Ústavní soud formuloval opatření, která, jakmile se aplikují vedle zákonných podmínek, mohou zvýšit důkazní sílu rekognice:

- Před provedením rekognice by měla být osoba upozorněna, že pachatel se mezi osobami nemusí nacházet (upozornění je třeba doložit).
- Při rekognici by měla být poznávána jediná osoba, která by se od figurantů neměla odlišovat v popsanych ani obecných znacích.
- Pokud je to možné, měla by rekognici provádět osoba, která neví, kdo jsou figuranti a kdo je osoba poznávaná.
- Po provedení rekognice by měla být poznávající osoba vyslechnuta, jak si je jista svými závěry a co ji k rozhodnutí vedlo. Opět je ideální, pokud výslech provádí osoba, která neví, kdo jsou figuranti a kdo osoba poznávaná.
- Čím více poznávaných osob, tím větší důkazní síla.
- Je vhodné, pokud se během průběhu rekognice pořizuje videozáznam.⁸²

Za podmínek § 160 odst. 4 TrŘ může být rekognice neodkladným nebo neopakovatelným úkonem vykonatelným před zahájením trestního stíhání. V praxi se bude jednat například o identifikaci zadržené nebo podezřelé osoby, což nelze vyloučit ani u sexuální trestné činnosti. V takovém případě se rekognice provede dle § 158a TrŘ na návrh státního zástupce za účasti soudce. O neodkladnost rekognice půjde zejména tehdy, pokud by nebylo možné bez poznání konkrétní osoby během rekognice vůbec zahájit trestní stíhání, nebo jestliže lze očekávat, že pro zhoršení zdravotního stavu či smrt nebude moct osoba identifikovat podezřelého později.⁸³ Neodkladnost rekognice musí být odůvodněna a důvody uvedeny v protokolu. Pokud by tak nebylo, šlo by o neúčinný důkaz.⁸⁴ U takto provedené rekognice lze

⁸¹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. května 2003, sp. zn. III. ÚS 623/2000, bod II.

⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16, bod 53.

⁸³ STAŇKOVÁ, Lenka. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. *Trestněprávní revue*, 2017, roč. 16, č. 4, s. 80-81.

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2009, sp. zn. 8 Tdo 695/2009.

shledat porušení práva na obhajobu, neboť podezřelému neplyne ze zákona právo na obhájce (viz níže). Ten přitom může během výslechu poznávající osoby před rekognicí (v jiných případech) upozorňovat na závažné procesní nedostatky spočívající například v nedostatečném popisu údajného pachatele. Obhájce rovněž může při samotné rekognici namítat, že figuranti neodpovídají dostatečně popisu poznávané osoby, a celkově zpochybňovat sílu a průběh rekognice, stejně jako namítat porušení zákona. Soudce, jehož přítomnost je povinná, odpovídá pouze za zákonnost.

Neopakovatelnost rekognice (až na výjimku níže) plyne z § 104b odst. 2 TrŘ, v němž stojí, že předmět či osoba, která má být během rekognice poznávána, nesmí být poznávající osobě ukázána předem. U poznávající osoby totiž vzniká paměťová stopa. I zde lze ale v teoretické rovině nalézt výjimky. Protivinský například hovoří o znovupoznání osoby, kterou osoba poznávající dobře zná, nicméně osoba poznávána mění svůj vzhled nebo jinak zastírá svou totožnost⁸⁵ (např. páchá sexuální trestnou činnost v různých parukách). Opakovat rekognici by mohlo být možné též za situace dočasné zrakové, sluchové či jiné zdravotní indispozice poznávající osoby. I přes to, že tyto případy nejsou pravděpodobně příliš sporné, lze se důvodně domnívat, že by rekognice mohla být napadnutelná, neboť zákon o takových případech nehovoří a je zde přímý rozpor s § 104b odst. 2 TrŘ, protože poznávaná osoba byla osobě poznávající ukázána již dříve.

V zákoně lze ale nalézt předpoklad opakování rekognice, a sice v § 104b odst. 4 TrŘ. Tedy tehdy, když rekognice *in natura* bude provedena až po rekognici dle fotografie. Soudce by v takových případech měl vzít v úvahu vypovídající hodnotu následné rekognice, poněvadž pokud fotografie věrně zobrazuje podobu poznávané osoby, tak poznávající osoba v rekognici *in natura* znovupoznává osobu, kterou již označila na fotografii.⁸⁶ Jestliže policejní orgán nabude dojmu, že je třeba rekognici (či výslech svědka) provést jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, vyrozumí bezodkladně státní zastupitelství s podnětem k podání návrhu soudci, který by se dle § 158a TrŘ měl úkonu účastnit. Velké množství autorů se zabírá otázkou, zda je role soudce, který je garantem zákonnosti provedeného úkonu, dostatečná. Soudce do rekognice zasáhne v souvislosti s kladením otázek (kapciózní a sugestivní), dobou trvání a způsobem provedení úkonu, poučením svědka či řešením vznesených námitek ze strany

⁸⁵ PROTIVINSKÝ, Miroslav. Vady rekognice a jejich procesní důsledky. *Bulletin advokacie*, 1997, roč. 4, č. 2, s. 15-16.

⁸⁶ STAŇKOVÁ, Lenka. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. *Trestněprávní revue*, 2017, roč. 16, č. 4, s. 84-87.

svědka či podezřelého. Soudci také nepřísluší přezkoumávat závěr státního zástupce, zde jde skutečně o úkon neodkladný a neopakovatelný.⁸⁷

Podezřelý má v případech rekognice dle § 158a TrŘ právo na pomoc advokáta, což dovodil Nejvyšší soud. Má-li mít podezřelý právo na přítomnost advokáta u podání vysvětlení dle § 158 odst. 5 TrŘ, tím spíše by měl mít právo, aby byl přítomen u rekognice provedené podle § 158a TrŘ (*per analogiam*), která může být posléze klíčovým důkazem. Nicméně oprávnění advokáta nejsou valná, neboť jeho účast na úkonu se omezuje pouze na právní pomoc, což se nedá srovnat s účastí obhájce obviněného dle § 41 TrŘ. Stejně jako v případě § 158 odst. 5 TrŘ tedy nemůže během průběhu například podávat otázky. Naopak je oprávněn navrhnout provedení důkazů či během úkonu uskutečnit s osobou poradu.⁸⁸ Jde rozhodně o zásah do práva na obhajobu, neboť jakmile bude moct obhájce využít všechna práva obhajoby, úkon se již třeba nebude moct opakovat. Jelikož nemůže být advokát přítomen u výslechu (před i po rekognici provedené dle § 158a TrŘ *in natura*), můžeme spekulovat, na kolik je v pozdějších fázích trestního řízení se s takovým důkazem schopen vypořádat. Bylo by tedy za hodno advokátovi účast u výslechů související s rekognicí umožnit.

Rekognice u sexuální trestné činnosti má samozřejmě svá specifika. Nejdříve je třeba uklidnit a připravit osobu poškozenou na skutečnost, že se znovu setká s možným pachatelem. U poškozených nezletilých se obzvláště doporučuje použít polopropustné zrcadlo nebo videotechniku. V případě sexuální trestné činnosti je obzvláště nutné, aby osoby byly co nejvíce podobné údajnému pachateli. Poznávající osoba je totiž náchylná k snadnému emočnímu pohnutí a představitosti. Stává se tak, že označí první osobu, která i jen vzdáleně odpovídá popisu.⁸⁹

2.2.8. Vyšetřovací pokus

Jde o důkazní prostředek, jímž se za obměňovaných nebo uměle vytvořených podmínek upřesňují skutečnosti, které byly zjištěny během trestního řízení. Během vyšetřovacího pokusu mohou být taktéž zjištěny skutečnosti nové. K úkonům souvisejícím s vyšetřovacím pokusem nesmí být obviněný, podezřelý, poškozený a ani svědek, který má právo odeprít výpověď, donucován.⁹⁰ Předmětem zkoumání mohou být například senzorické skutečnosti, tedy zda například mohl svědek slyšet z určitého místa volání o pomoc poškozené nebo pozorovat trestnou činnost. U sexuálních trestných činů je vyšetřovací pokus problematický. Nesmí při

⁸⁷ COUFALOVÁ, Denisa. Přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů: kritické zamýšlení de lege lata a de lege ferenda. *Trestněprávní revue*, 2021, roč. 20, č. 2, s. 64.

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2021, sp. zn. 5 Tdo 413/2012.

⁸⁹ KONRÁD, Zdeněk. In: MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika...*, s. 474.

⁹⁰ FENYK, Jaroslav. In: CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 371.

něm totiž dojít ke snižování lidské důstojnosti. Posuzuje se, zda je nezbytně třeba k pokusu osoba poškozená. Není-li tomu tak, je nahrazena figurantem. Vyšetřovací pokus se neprovede, pokud hrozí ohrožení duševního vývoje dítěte.⁹¹ U sexuálních trestné činnosti bych jako možný vyšetřovací pokus viděl takový, kdy se například zjišťuje, zda mohlo dojít v autě ke znásilnění vzhledem k velikosti pachatele a velikosti poškozené (zda vůbec bylo proveditelné).

2.2.9. Rekonstrukce

Podstatou rekonstrukce je obnovení skutkových okolností nebo celé situace, za které byla trestná činnost páchána. Jejím účelem je prověřit prověření pravdivosti výpovědi. Rekonstrukce se může účastnit podezřelý, obviněný, svědek.⁹² Během rekonstrukce bude obviněný například na místě činu ukazovat, jak přilákal poškozenou osobu, a jak na ní provedl trestnou činnost. Rekonstrukce byla zavedena novelou č. 265/2001 Sb. Do té doby ji soudní praxe uznávala jakožto zvláštní druh ohledání.⁹³ Během rekonstrukce se často pořizují fotografie či obrazové a zvukové záznamy. O výsledku rekonstrukce se vyhotovuje protokol, v němž jsou popsány prováděné úkony, jejich obsah a výsledky.⁹⁴ U sexuální trestné činnosti dochází k rekonstrukci zpravidla tehdy, když je takovým činem způsobena smrt. Taktéž k ní občas dochází v závěru vyšetřování za účelem prověrky komplexnosti získaných důkazů.⁹⁵

2.2.10. Prověrka na místě

Jde o další specifický úkon, jenž je užít za předpokladu nutnosti osobní přítomnosti obviněného, podezřelého nebo svědka. Účelem je doplnit údaje vztahující se k určitému místu, které jsou důležité pro trestní řízení. Vzhledem ke skutečnosti, že se podpůrně užijí ustanovení o vyšetřovacím pokusu, lze dovodit, že i zde je nutná dobrovolnost.⁹⁶ Pro vyšetřování sexuálních trestných činů má z kriminalistického hlediska prověrka na místě velký význam. Prověrka se provádí zejména s obviněným za situace, kdy od činu uběhla již nějaká doba. S osobou poškozenou se doporučuje prověrku provést co nejdříve. Otázka použití vyvstává u dětí. Je třeba ji pořádně zvážit kvůli možnému ohrožení negativního duševního vývoje dítěte, zvláště u sexuálních deliktů.⁹⁷ Prověrka na místě rovněž pomáhá odhalit možná smyšlená obvinění. Jestliže má policie pochybnosti, že se skutek stal, může vzít poškozeného na místo, kde mělo k trestné činnosti dojít, a zkouší se tázáním na detaily najít nesoulad ve výpovědi. V

⁹¹ KONRÁD, Zdeněk. In: MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika...*, s. 474.

⁹² FENYK, Jaroslav. In: FENYK Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 428.

⁹³ PŮRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I...*, s. 1560.

⁹⁴ FENYK, Jaroslav. In: DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017 s. 941.

⁹⁵ KONRÁD, Zdeněk. In: MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika...*, s. 474-475.

⁹⁶ DRAŠTÍK, Antonín. In: JELÍNEK a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 445-447.

⁹⁷ KONRÁD, Zdeněk. In: MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika...*, s. 474.

případě, že bez provedení prověrky na místě není možné rozhodnout o zahájení trestního stíhání, tento úkon může mít povahu neodkladného úkonu dle ustanovení § 158 odst. 3 písm. i) a § 160 odst. 4 TrŘ.⁹⁸

2.3. Operativně pátrací prostředky

Novela trestního řádu provedená zák. č. 265/2001 Sb. zakomponovala do zákona taktéž tzv. operativně pátrací prostředky, které byly dříve upraveny v zákoně o Policii České republiky. Použití takových prostředků nesmí sledovat jiný zájem než získání informací důležitých pro trestní řízení. Jedná se o prostředky *ultima ratio*.⁹⁹

2.3.1. Sledování osob a věcí

U sledování osob a věcí jde o získání informací o osobách a věcech získaným utajeným způsobem, a to technickými nebo jinými prostředky. Zákon činí rozdíly mezi sledováním, při němž mají být pořizovány obrazové, zvukové či jiné záznamy, a sledováním, při kterém má být zasaženo do nedotknutelnosti obydlí nebo listovního tajemství. V prvním případě je třeba písemného povolení státního zástupce. Avšak jde-li o neodkladné případy, lze sledování zahájit i bez povolení. Při zasažení do základních lidských práv a svobod je možné učinit sledování osob a věcí jen za předchozího písemného povolení soudce. Je-li vstupováno do obydlí, lze zde pouze umístit technické prostředky. Bez povolení soudce či státního zástupce lze tento operativní pátrací prostředek učinit za předpokladu, že osoba souhlasí.¹⁰⁰

2.3.2. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu se užije u trestních řízení pro zločiny, u kterých zákon stanovuje horní hranici trestu odnětí svobody nejméně 8 let, a pro některý z taxativně vyjmenovaných trestných činů zakotvených v § 88 odst. 1 TrŘ. Také se použije za situací, kdy ke stíhání zavazuje mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Zároveň platí podmínka důvodného předpokladu, že odposlechem nebo telekomunikačním záznamem budou zjištěny významné skutečnosti pro trestní řízení. Nařídit odposlech a záznam telekomunikačního provozu je příslušný předseda senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce.¹⁰¹ Příkaz k zjištění údajů o telekomunikačním provozu musí být odůvodněn a vydán písemně, a to včetně odkazu na vyhlášenou mezinárodní smlouvu za předpokladu, že se trestní řízení vede pro trestný čin, k jehož stíhání mezinárodní smlouva zavazuje. Je-li známa totožnost uživatele, musí být v příkazu uvedena.¹⁰² U sexuálních deliktů budou spíše častější

⁹⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 2. 2017, sp. zn. 2 To 128/2016.

⁹⁹ DRAŠTÍK, Antonín. In: JELÍNEK a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 451.

¹⁰⁰ Tamtéž s. 452-453.

¹⁰¹ Zákon č. 141/1961Sb., trestní řád.

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 07. 2022, 4 Pzo 10/2022.

záznamy o telekomunikačním provozu, což lze vidět i u jednoho z případů v Kapitole 4. Jak uvádím výše, k záznamu o telekomunikačním provozu je třeba příkaz. Bez něj lze údaje získat pouze se souhlasem uživatele toho telekomunikačního zařízení, z něhož mají být údaje zjišťovány. Pokud uživatel změní SIM kartu, je zpravidla nutné vydat nový příkaz k odposlechu. Primárním údajem v příkazu je totiž identifikace zařízení nebo uživatelské adresy. Jestliže je ovšem v příkazu specifikováno uživatelské zařízení (IMEI mobilního telefonu), u kterého uživatel neustále mění SIM karty, nelze vyloučit, že nový příkaz nebude třeba.¹⁰³ Zajímavostí je, že současná úprava záznamu telekomunikačního provozu se v TrŘ nachází od 1. 10. 2012 díky novele provedené zákonem č. 273/2012. Předchozí úpravu zrušil Ústavní soud z důvodu rozporu s právem na respekt k soukromému životu v podobě práva na sebeurčení v informační oblasti.¹⁰⁴ Co se týče odposlechů, Jelikož jde o značný zásah do základních práv obviněných, jsou odposlechy připuštěny pouze za předpokladu formálně-materiálního odůvodnění podloženými konkrétními skutečnostmi zjistitelnými ze spisového materiálu, který prošel kontrolou od policejního orgánu, státního zástupce a soudu.¹⁰⁵

V právní úpravě dále jako operativně pátrací prostředky nalezneme předstíraný převod a použití agenta. Jejich použití u problematiky sexuální činnosti je ale spíše nepravděpodobné.

2.4. Zvláštnosti dokazování sexuálních trestných činů

Každá trestná činnost má svá specifika vyšetřování, které se často promítnou v nutnosti objasnit skutečnosti nad rámec § 89 odst. 1 TrŘ. Vzhledem k tématu níže umístěné kazuistiky uvádím tyto zvláštnosti pouze ke vztahu znásilnění a pohlavního zneužívání. U znásilnění jde zejména o:

- Co dělala oběť na místě činu.
- Jak došlo k prvnímu kontaktu oběti s pachatelem.
- Zda došlo k souloži či k pohlavnímu styku provedeném jiným způsobem.
- Zda bylo použito násilí a pokud ano, tak jaké bylo intenzity.
- Kolik bylo pachatelů a jaké byly jejich úlohy.
- Zda a jak oběť kladla odpor.
- Zda se pachatel snažil svou trestnou činnost zakrýt.
- Zda byli přítomni svědci.

¹⁰³ LATA, Jan. In: DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 804.

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/11.

¹⁰⁵ MATOCHA, Jakub. K hodnocení zákonnosti příkazu k odposlechu. *Státní zastupitelství*, 2017, roč. 16, č. 5, s. 57.

- Jaké jsou následky znásilnění (škody na majetku, újma na zdraví).
- Proč případně poškozená osoba oznámila skutek opožděně.

U trestného činu pohlavního zneužívání lze jako zvláštnost vyšetřování zmínit potřebu zjistit:

- Zda pachatel věděl, že osoba je mladší patnácti let.
- Způsob zlákáni oběti.
- Zda pachatel zneužil formu závislosti oběti na pachateli.
- Jak se pachatel pohlavně ukájel.
- Intenzita a druh násilí.
- Jak a zda se pokusil trestnou činnost zakrýt.
- Následky na vývoji oběti.
- Sexuální orientace pachatele.¹⁰⁶

¹⁰⁶ KONRÁD, Zdeněk. In: MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika...*, s. 467-468.

3. Exkurz do kriminalistiky a do konkrétních kriminalistických metod uplatnitelných u vyšetřování sexuální trestné činnosti

3.1. Trasologie

Pro potřeby vyšetřování se pro potřeby objasňování věci určují a zkoumají trasologické stopy. Kriminalistický ústav Praha Policie ČR vytvořil tuzemskou databázi TRASIS. Jsou v ní fotografie a pořízené otisky obuvi a stopy z místa činu. Další databází je SoleMate, která je podobná databázi TRASIS. Jde o komerční databázi, jež je vytvořena společností Foster & Freeman. Je v ní k nalezení na 16 500 vzorů společenské, pracovní i sportovní obuvi. Za zmínku rovněž stojí databáze TreadMate obsahující na 5 tisíc vzorů pneumatik.¹⁰⁷ Kriminalistickou trasologickou expertizou se určují a zkoumají stopy obuvi, bosých nohou, končetin zvířat, kol vozidel nekolejové dopravy, oděvních svršků, rukavic a otisky a vtisky prostorově ohraničených objektů.¹⁰⁸ Půjde-li například o znásilnění v odlehlém lese či parku, v úvahu bude přicházet zkoumání stop chůze (pěšinky lokomoce). Ačkoli to nemusí být na první pohled zcela zřetelné, chůze některých osob má individuální charakter. Je-li na místě zjištěn souvislý soubor stop, je třeba mu věnovat pozornost a zkoumat délku stopy, šířku stopy, délku kroku, délku dvojkroku a úhel stop. Vady chůze může prozradit fakt, že jednotlivé stopy jsou nezvykle orientovány k ose chůze. Pro náledí a jiné kluzké plochy je typická rovnoběžná orientace stop. Chůze bývá v takových případech široká a má krátký sled. Velmi podobnou pěšinku lze pozorovat u stop člověka nesoucího těžký předmět. Při běhu bývá ve stopách detailněji zdůrazněna přední část obuvi. Při běhu velkými skoky naopak zadní část. Důležitou problematikou jsou předstírané stopy chůze. Ty spočívají v obutí jiné velikosti obuvi, ať už z úmyslu kriminalisty zmást či z jiného důvodu. Obuje-li si člověk větší obuv, našlapuje převážně na paty. U bot menšího čísla naopak na špičky. Pokud se na místě činu zjistí, že by pachatel mohl předstírat směr chůze, tak, jestliže je to možné, se doporučuje sledovat osu chůze do co největší vzdálenosti a zjistit, zda po nějaké době nepřestane být pachatel obezřetný a nezačne činit kroky sobě vlastní.¹⁰⁹

3.2. Odorologie

O této kriminalistické metodě se dá jednoduše říct, že jde o identifikaci věcí a osob podle jejich pachu. Nejčastějším je pochopitelně zkoumání pachových stop člověka, který svůj

¹⁰⁷ BRUNOVÁ, Markéta. *Dokazování trestné činnosti: s využitím kriminalistických stop a identifikace*. 1. vydání, Praha: VŠFS, 2019, s. 64.

¹⁰⁸ Policie ČR. Kriminalistické identifikace. [online]. policie.cz. [cit. 2. října 2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kriminalisticke-identifikace-618304.aspx?q=Y2hudW09Mw==>.

¹⁰⁹ STRAUS, Jiří. In: PORADA, V. a kol. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 338.

tělesný pach vylučuje neustále. Metody odorologie jsou dvě. A sice olfaktorika, jež je založena na identifikaci konkrétní osoby s využitím principu pachových konzerv s pomocí speciálně vycvičených psů.¹¹⁰ Druhou metodou je pak olfaktorika zabývající se zkoumáním pachů technickými prostředky. Nejčastěji plynovým chromatografem.¹¹¹ Pachatel nemůže zabránit ulpění pachové stopy na předmětu, se kterým přišel do kontaktu. Nelze jej ani přebít voňavkou či posypáním něčím aromatickým. Jedinou možností je daný předmět zničit.¹¹² Kriminalisté úkon odebrání pachové stopy popsali jako zcela bezbolestný. Proces spočívá v přiložení pachového snímače na tělo osoby, které má být pachový vzorek odebrán. Snímač se následně po 30 minutách odebere sterilními nástroji a vloží do pachové konzervy, což bývá často obyčejná zavařovací sklenice.

Pokud pohlédneme na pachové stopy v rámci dokazování, jde o důkaz pouze nepřímý, neboť jeho vypovídající hodnotou je nanejvýš fakt, že se pach určité osoby na konkrétních místech či předmětech nacházel. Avšak to neznamená, že obviněný trestný čin spáchal. Dokonce ani větší množství pachových stop nemůže změnit nepřímou povahu důkazu, jelikož zjištěné poznatky nelze přezkoumat jiným kvalifikovaným způsobem.¹¹³ Během provádění pachové zkoušky existuje riziko ovlivnění způsobené nevhodným řazením konzerv. Taktéž se musí brát v potaz senzibilita psa. Zvíře reaguje na nepostřehnutelné podněty jako nervozita psovoda či změna chování psovoda při průchodu během konkrétní pachové konzervy.¹¹⁴

Ústavní soud v jednom ze svých nálezů stanovil podmínky přípustnosti takového důkazu. Je třeba dostatečná kvalifikace psovoda, vhodná rasa psa, náležitý výcvik psa v oblasti v identifikaci a vyhledávání stop, dostatečná spolehlivost psa (pes v minulosti napomohl svými výsledky k odsuzujícím i zprošťujícím rozsudkům), pes musí být použit na místě činu nebo alespoň mít k dispozici pachovou stopu z místa činu odebranou, stopa nesmí být kontaminovaná, psovi musí být odebrána stopa poskytnuta v době, kdy je schopen ji rozlišit a musí se vzít v potaz veškeré okolnosti, které předcházely poskytnutí stopy psovi a ztotožněním srovnávacího vzorku.¹¹⁵ Ačkoli jde o podmínky přípustnosti stanovené Ústavním soudem, které lze označit za minimální a kriminalisté mají tendence je rozšiřovat, chybí mi ve výše uvedeném výčtu nutnost pořídit videozáznam. Lépe by tak mohly být zřetelné možné

¹¹⁰ STRAUS, Jiří. In: STRAUS, Jiří, KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 40.

¹¹¹ Tamtéž, s. 41.

¹¹² HANUŠ, Libor. Náležitosti důkazního prostředku srovnávací pachovou zkouškou (s přihlédnutím k nálezu Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 10/02). *Bulletin advokacie*, 2004, č. 1, s. 47.

¹¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2003, sp. zn. 4 Tz 107/2002.

¹¹⁴ MAZÁK, Josef. Důkaz pachovou zkouškou v trestním řízení. *Trestněprávní revue* [online databáze] 3/2009. [cit. 23. září 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2016, IV.ÚS 1098/15, bod 25.

podivnosti v chování psa či nedostatečná erudice psůvoda. Důkaz by také mohl být proveden u soudu za účasti znalce.

3.3. Forenzní analýza DNA

Jelikož se u sexuálních deliktů často zkoumají biologické stopy, dostává se ke slovu taktéž forenzní genetická expertíza. Během zajišťování vzorků je nezbytné použití ochranných pomůcek, zajištění před možným poškozením a správným označením. Například skvrny z oděvu se vysuší a zabalí do prodyšného obalu, trichologické stopy v podobě vlasů se pinzetou vloží do papírové obálky a zalepí. Výškraby zpod nehtů se provedou za pomoci seříznuté špejle, jež je následně vložena do zkumavky. Plodová voda, placenta, embryo či plod se zmrazí. Anální a poševní výtěry se provádí tamponem typu DispoLab. V současné době je nejvíce rozvinutou metodou STR (Short Tandem Repeat) překládající se jako délkový polymorfismus opakujících se krátkých frekvencí. Jde o analýzu, krátkých sekvencí DNA na jednotlivých lokusech (úsecích). V Česku se stanovuje 16 STR polymorfismů, z nichž jeden určuje pohlaví. Výsledkem takové analýzy je DNA profil (soubor dat individuálních pro každého člověka). Jestliže je analyzováno 16 STR polymorfismů, pravděpodobnost náhodné shody s nepříbuzným člověkem je $1:10^{17}$.¹¹⁶ V souvislosti s touto kriminalistickou metodou je třeba rozlišovat mezi vzorkem DNA a profilem DNA, neboť právní úprava tak nečiní. Vzorkem DNA se rozumí vzorek biologického materiálu (krev, ejakulát, sliny, buňky pokožky), který následně slouží ke stanovení profilu DNA. Ze vzorku DNA lze o konkrétním člověku získat daleko větší množství informací než z profilu DNA, který je alfanumerickým kódem tvořeným řadou čísel a písmen, z nichž lze dle Policie ČR vyčíst pouze pohlaví. Odborníci ale namítají, že z profilu DNA lze zjistit minimálně také informace geografického původu. Ze vzorku DNA lze určit barvu vlasů, očí, kůže, původ, morfologii obličeje, příslušnost ke geograficky vymezené skupině populace, a dokonce i předpoklady k předčasné plešatosti. Podle vyjádření vlády je možné i vyhledat příbuzné nebo zjistit pravděpodobný rasový původ, nicméně takový postup Policie nevyužívá a nemá na něj ani technologie.¹¹⁷ Časem ale vše může být jinak. Bylo by tedy vhodné zákonně vymežit, jaké údaje mají být ze vzorků získány, popř. některé oblasti zakázat zkoumat.

Profily DNA se uchovávají od roku 2002 v ND DNA. K nalezení jsou zde DNA profily osob obviněných, odsouzených, neztotožněných (jejich stopy DNA ale byly nalezeny na místě

¹¹⁶ STRAUS, Jiří a kol. In: KONRÁD, Z a kol. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 135.

¹¹⁷ BORÁKOVÁ, Renáta. Vymezení okruhu trestných činů, jejichž pachatelům by měla být odebírána DNA pro účely budoucí identifikace a stanovení doby uchování profilu DNA v Národní databázi DNA. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2022, roč. 30, č. 3, s. 524.

dosud neobjasněného trestného činu) a mrtvol, u nichž se nepodařila zjistit totožnost. Naopak se v ND DNA neuchovávají profily osob poškozených a podezřelých. Jakmile je osoba zproštěna obvinění, obdrží ústav od OČTŘ požadavek na likvidaci profilu DNA, která je bezodkladně provedena.¹¹⁸ Efektivita ND DNA je terčem sporů, neboť neexistuje statistika objasňenosti trestných činů, ke kterým pomohla právě analýza DNA.¹¹⁹ Problém může nastat i v posuzování formální stránky ND DNA, poněvadž její fungování neupravuje zákon, nýbrž Pokyn policejního prezidenta č. 275/2016, o identifikačních úkonech. Posuzování přiměřenosti zásahu do integrity tak je na vnitřních předpisech policie či na konkrétním policistovi. Lze tedy hovořit o nenaplnění povinnosti zákonné úpravy předvídané čl. 4 odst. 2 Listiny.

Zároveň je nutné rozlišovat mezi odběrem biologického materiálu za účelem nutnosti případné budoucí identifikace (§ 65 ZPČR) a mezi odběrem biologického materiálu konkrétnímu podezřelému, jímž se má zjistit případná přítomnost na místě činu (§ 114 odst. 2 TrŘ). I zde lze nalézt další spornost, neboť zákonem není upraveno, pro jakou trestnou činnost je možné DNA odebírat. Aby byl úkon logický, musí jít o trestný čin, u něž bude odběr DNA coby důkaz relevantní. Zároveň nestačí, že jde pouze o úmyslný trestný čin. V každém konkrétním případě je třeba individuálně vyhodnotit, do jaké míry lze počítat do budoucna s potřebou využít biologický vzorek.¹²⁰ Relevance odběru je samozřejmě zřetelná u sexuální trestné činnosti (viz případ č. 2 v Kapitole 4), ale také u vražd, loupeží, ublížení na zdraví i některých krádeží. Smysl odebírat DNA nevidím u kybernetické kriminality, finanční kriminality, podvodů apod.

Nic není stoprocentní a v praxi může dojít k falešně negativnímu výsledku, a to za použití nevhodného laboratorního postupu. Děje se tak, i když se ve všech forenzních laboratořích používá stejný postup, často i stejných přístrojů. Mezi výsledky laboratoří i výsledky znalců dochází ale k rozdílnům, které jsou způsobeny rozdílností detekčních limitů každé laboratoře, což vede k různé interpretaci výsledků (není obecně považováno za chybu). Na rozdílnost může mít vliv také faktory ohledně zkoumaného biologického materiálu, UV záření nebo teploty.¹²¹

Otázka vyvstává nad problematikou zpracování, uchovávání a následné likvidace osobních údajů policií, která se řídí zásadami obsaženými v zákoně č. 110/2019 Sb., o

¹¹⁸ Policie ČR. *Národní databáze DNA* [online]. policie.cz. [cit. 23. února 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-2019-narodni-databaze-dna.aspx>.

¹¹⁹ KOŽINA, J. *Identifikační genetika v právní praxi*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 46.

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 4. 2020, sp. zn. 2 As 164/2019-30, body 26-27.

¹²¹ HRADIL, R. In: PORADA, V. a kol. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 697.

zpracování osobních údajů. ZPČR se jako speciální předpis věnuje výše zmíněnému v § 65 odst. 5 (likvidace osobních údajů pro účely budoucí identifikace) a v § 79 až § 88b a násl. Dále je úprava konkretizována v již zmíněném Pokynu policejního prezidenta č. 275/2016, o identifikačních úkonech. Platí, že § 65 odst. 5 ZPČR je speciální vůči § 87 ZPČR, který určuje, za jakých situací je možné zpracovávat osobní údaje, třebaže již pominul účel jejich zpracování.¹²² § 65 odst. 5 ZPČR velmi vágně vymezuje, že Policie ČR údaje vymaže, jakmile je jejich uchovávání nepotřebné k předcházení, vyhledávání, stíhání, odhalování trestné činnosti, zajišťování bezpečnosti České republiky, veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti.¹²³

Problematiku nedávno řešil i Ústavní soud. Městský soud v Praze se zabýval žalobou proti nezákonnému zásahu Policie ČR, který měl spočívat v předvolání za účelem zjištění tělesných znaků a odebrání biologických a daktyloskopických vzorků dle § 65 ZPČR. Muž byl obviněn, že coby pomocník spáchal zločin porušení předpisů hospodářské soutěže. Podle žalobce šlo o nepřiměřený zásah, neboť odběr nemohl nikterak přispět k objasnění trestné činnosti, a zároveň právní úprava je v jeho očích nedostatečná, protože není zřejmé, kdy mají být vzorky zničeny. Městský soud navrhl Ústavnímu soudu zrušení § 65 odst. 1 ZPČR ve slovech "*a odebírat biologické vzorky umožňující získání informací o genetickém vybavení*" (zamítnuto) a celého § 65 odst. 5 téhož zákona (odmítnuto). Soud se zabýval zejména právní úpravou předvolání k odběru biologických vzorků a odběrem (shledal souladnost s Ústavou). Závěr Ústavního soudu je překvapivý, protože sám říká, že existuje možnost zneužívání oprávnění policejním orgánem. Dále také připouští, že stručná právní úprava, která navíc zahrnuje neveřejné interní pokyny, není dobrá, ale dodává, že nemá v úmyslu vstupovat do oblasti moci zákonodárné.¹²⁴ Dle mého názoru mohl Ústavní soud rozhodnout jinak. Sám přiznává, že právní úprava není ideální a na nějakou konkretizaci se čeká dlouho. Možná nechtěl napadená ustanovení zrušit, protože by došlo k ohrožení mezinárodních garancí. Nastalý problém by ale bylo možné vyřešit odkladem vykonatelnosti, což v odlišném stanovisku navrhl i soudce Vojtěch Šimíček.

Je zřejmé, že by v tomto případě přišlo vhod podrobnějšího vodítka, která a po jakou dobu DNA uchovávat. Vodítkem by například mohl být § 105 TrZ upravující podmínky zahlazení odsouzení, jelikož toto ustanovení má umožnit, aby byly po určité době odstraněny neblahé důsledky odsouzení. Podmínkou by samozřejmě měl být řádný život odsouzeného.

¹²² MATES, Pavel, FIALA, Zdeněk. Podmínky použití invazivních metod zásahu do tělesné integrity v zákoně o Policii České republiky. *Trestněprávní revue*, 2022, roč. 21, č. 4, s. 215-216.

¹²³ Zákon č. 273/2008 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 65

¹²⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2022, Pl. ÚS 7/18, body 24, 47-53, 101, 104.

Pokud jde o neobjasněný trestný čin, uchovával bych biologický materiál po tak dlouhou dobu, po kterou může být zřejmé, že je možný pachatel stále naživu. Mohlo by se ale jednat o extrémní délky. Druhou možností by mohly být doby konkretizující promlčení trestní odpovědnosti v § 34 TrZ, které by se odvíjely od nejtěžší možné trestné činnosti, kterou mohl pachatel v daném případě spáchat. Občas by se tak tato doba odvíjela od výše trestů v kvalifikovaných podstatách trestné činnosti, přičemž délku promlčecí doby by mohl stanovovat po právní kvalifikaci státní zástupce (třeba i se souhlasem soudu). Jako příklad uvedu trestný čin šíření nakažlivé lidské nemoci dle § 152 TrZ. V odst. 1 může být pachateli uloženo za úmyslné způsobení, zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí až tři léta. Podle § 34 odst. 1 písm. d) je promlčecí doba 5 let. Nelze ale vyloučit, že pachatel způsobil tímto činem těžkou újmu na zdraví u dvou a více osob či dokonce smrt, za což mu dle § 152 odst. 3 TrZ hrozí až 10 let. Promlčecí doba a doba, po kterou by byl genetický materiál uchovávan, pokud by byl zajištěn, by rázem byla 15 let. Jestliže by pachatel například po 10 letech dopaden a ukázalo by se, že se dopustil skutku podle § 152 odst. 1 TrZ a čin je tedy promlčen, materiál by se ihned zničil.

Jednotná úprava by mohla být v této problematice chybou, což je zřejmé například ze sporu Aycaguer proti Francii. ESLP kritizoval francouzskou právní úpravu, jež umožňovala uchovávat profily DNA pachatelům jakéhokoliv trestného činu, a to při délce 40 let. V tomto případě nebylo dotčeným osobám před uplynutím této doby se jakýmkoli způsobem domáhat vymazání.¹²⁵ Větším extrémem byla právní úprava Velké Británie, která umožňovala uchovávat profily DNA zcela bez ohledu na závažnost po jakoukoliv dobu. Pochopitelně i tuto úpravu shledal ESLP jakožto v rozporu s Úmluvou.¹²⁶

3.4. Daktyloskopie

Jedná se o vědní obor kriminalistiky, jenž se zabývá obrazci papilárních linií na vnitřní straně posledních článků prstů rukou a na chodidlech, a to z hlediska zákonitosti jejich vzniku, vyhledávání, zajišťování a zkoumání. Cílem je identifikovat konkrétní osobu, která zanechala stopu důležitou pro trestní řízení. V kriminalistické praxi daktyloskopie slouží k identifikaci pachatelů, podezřelých a mrtvol neznámé totožnosti a osob, které nechtějí nebo nemohou prokázat svou totožnost.

¹²⁵ Rozhodnutí ESLP ze dne 22.6. 2017 Aycaguer proti Francii, č. 8806/12.

¹²⁶ Rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2008 Marper proti Spojenému království, č. 30562/04 a 30566/04.

Samotná daktyloskopická stopa může vzniknout hned několika způsoby:

- Zcela zrcadlově obrácený reliéf povrchové struktury papilárních linií (3D), jenž vznikne za situace, kdy objekt stopu přijímající je schopen plastické deformace (plastelína, vosk, sýr).
- Daktyloskopická stopa (2D) vznikne přenesením látky z povrchu předmětu na papilární linie. V místech, kde jsou mezipapilární prostory, zůstane látka na povrchu předmětu neporušena.
- Daktyloskopická stopa (2D) je přenesena na předmět, jelikož se na papilárních liniích nachází nějaká látka, která se na předmětu uchytí.
- Latentní daktyloskopické stopy, které jsou tvořeny nejčastěji potem.

Tento druh stopy může být viditelný, nebo neviditelný. Problém nastává za situace, kdy zde máme druhý případ. Nejčastěji se používá prášek zvaný argentorát, což je jemně rozemletý hliník, jenž je nanášen jemným štětečkem. Dobrých výsledků dosahuje zejména na lesklých předmětech a skle. Nehodí se naopak na papírové nosiče. Zviditelněný otisk je zajištěn daktyloskopickou fólií. V posledních letech se častému používání těší také fluorescenční prášky, které po osvětlení vhodným zdrojem fluoreskují. Ke zviditelnění latentních stop se používají radioizotopové metody. U daktyloskopických stop na papíře se používají chemické metody za užití ninhydrinu a dusičnanu stříbrného. Co se zajišťování daktyloskopických stop týče, ideální je odebraná stopa *in natura* spolu s nosičem. Nejrozšířenější je ale metoda zajištění již zmíněnou daktyloskopickou fólií. Fólie je tvořena krytou vrstvou želatiny. Po oddělení krycí fólie se želatina přiloží na zviditelněnou daktyloskopickou stopu. Stopa se pak zakryje onou dříve sejmutou ochrannou fólií.¹²⁷ Ústavní soud k této kriminalistické metodě dodává, že není třeba zajišťovat a zaprotokolovat každou daktyloskopickou stopu z místa činu. Dojde-li například k situaci, kdy technik zjistí, že daktyloskopická stopa je neúplná či jinak nepoužitelná, lze okolnost zhojit výsledkem technika, jenž potvrdí, že stopa nebyla vhodná.¹²⁸ Může jít o situaci vztahující se i k předmětu této práce (došlo ke znásilnění v bytě, ale zajištěné daktyloskopické stopy jsou nevhodné).

Problémem v tomto vědním oboru kriminalistiky je rozhodně časová stálost daktyloskopických stop. Rozdělit je dle časové stálosti není moc dobře možné, neboť stálost záleží na mnoha aspektech. Lze zmínit například vlastnosti nosiče, stav pokožky, povětrnostní a srážkové podmínky či sluneční svit. Je zřejmé, že nejvíce stálé jsou 3D stopy, avšak je třeba

¹²⁷ STRAUS, Jiří a kol. In: KONRÁD, Z a kol. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 101-107.

¹²⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2004, sp. zn. II. ÚS 783/02.

zkoumat vlastnosti nosiče. V plastelině bude obecně 3D daktyloskopická stopa stářejší než v případě másla, které je na změnu stavu náchylnější.¹²⁹ Kriminalisté mi sdělili, že pro důkladné vyhodnocení daktyloskopických stop je třeba zkoumat poznávací znaky na papírném terénu, kterým se říká daktyloskopické markanty. Na jednom prstu je jich přibližně 130. Na dlaních stovky. V každém státě je třeba jiný minimální počet daktyloskopických markantů. V České republice se stopa považuje za upotřebitelnou, má-li minimálně 10 daktyloskopických markantů. Daktyloskop může se stopou pracovat i za předpokladu, kdy je zde více než 7 markantů. Je-li jich méně než 6, stopa není dostatečně způsobilá k prokázání totožnosti. Podrobná pravidla stanovuje Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2001.¹³⁰ Sejmutí daktyloskopických stop, stejně jako pachových, je obviněný povinen snést.¹³¹

3.5. Portrétní identifikace osob

Jde o vědní obor kriminalistiky, který se zabývá zkoumáním zákonitostí vnějších znaků osoby a rozpracováním metod a prostředků vedoucích ke zjišťování totožnosti osob podle jejich vnějších znaků. Vnější znaky osoby dělíme do dvou skupin. Statické (anatomické) jsou dány stavbou částí těla, přičemž kriminalisty zejména zajímá obličej ve statické situaci. Druhou skupinou jsou vnější znaky dynamické (funkční), které ukazují projev pohybu u konkrétní osoby (gestikulace, chůze, mimika). Znaků je pochopitelně více, neboť významnou roli hrají detaily jako vzdálenost očních štěrbin, jizvy, pihy apod.¹³² V 90. letech se identikity sestavovaly poměrně složitě. Kriminalisté měli velký kufr plný fólií, kdy na jednotlivých částech fólií byly různé tvary očí, nosů, obočí, obličejů, vlasů, vousů apod. Jakmile byl portrét hotov, vše se k sobě upevnilo a následně se identikit vytiskl. Nyní se používá počítačový program PORIDOS (PORtrétní IDentifikace OSob), který je již i barevný. Sestavování identikitu by nemělo trvat déle než 45 minut, neboť se pak tvořený portrét daleko více vrývá do paměti než pachatel, kterého svědek či poškozený pozoroval.¹³³

¹²⁹ STRAUS, Jiří In: STRAUS, Jiří, PORADA, Viktor. *Kriminalistická daktyloskopie*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, S. 210-211.

¹³⁰ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2001, ke kriminalistickotechnické činnosti Policie ČR, ve znění pozdějších předpisů.

¹³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. III. ÚS 655/06.

¹³² STRAUS, Jiří a kol. In: KONRÁD, Z a kol. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 114.

¹³³ Česká televize. *Jak se připravuje identikit*. [online]. ceskatelevize.cz. [cit. 1.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10354229723-pripady-1-oddeleni/bonus/23062/>.

4. Kazuistika

Tato práce se vzhledem ke svému tématu nemůže obejít bez pohledu do praktických příkladů. Pro účely této práce jsem se tedy rozhodl pohlédnout do starších vyšetřovacích spisů týkajících se trestné činnosti proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Bylo mi řečeno, že vyšetřovatelé většinu případu odkládají. Často totiž jde o výmysly. Podle kriminalistů je nejčastějším smyšleným trestným činem u žen znásilnění, což bývá prostředkem pomsty, nebo zastřením nevěry. Občas také soulož vykonají nezletilé dívky a ze strachu z rodičů či společenského odsouzení okolí raději poví, že došlo ke znásilnění (dochází i k falešným obviněním rodiči, kdy důvodem jsou nejčastěji majetkové a rozvodové spory).¹³⁴ Jen pro zajímavost uvádím, že u mužů je údajně nejčastěji smyšleným trestným činem loupež. Jde o situace, kdy například muž prohraje značné množství peněz na výherních automatech, a je pro něj jednodušší doma ženě sdělit, že byl přepaden. Jde samozřejmě o neblahé záležitosti a falešná viktimizace způsobuje řadu problémů, neboť vyšetřovatelé by mohli trávit čas vyšetřováním případů jiných. Případy falešné viktimizace rovněž podřívají důvěru vůči faktickým obětem a vedou k podezřívání nevinných osob, což může vést k sociální stigmatizaci.¹³⁵

Jen pro upřesnění dodávám, že pachatele do podání obžaloby budu v textu nazývat obviněným a nerespektovat tak terminologicky průběh trestního řízení. Ve všech případech došlo k jeho odsouzení.

4.1. Případ č. 1

Jako první případ, který jsem si vybral pro ukázkou procesu dokazování v přípravném řízení, se týká pohlavního zneužívání. Případ jsem zvolil kvůli jeho časovým specifikům. Tu a tam se stává, že kriminalisté řeší případ, jenž se stal mnoho let nazpět. Jde tedy o situace, kdy se spoléhají především na výpovědi svědků, znalecké posudky a v lepších případech videozáznamy či písemnosti.

V tomto konkrétním případě se jedná o poškozenou narozenou v roce 2000, která byla třikrát pohlavně zneužita svým otcem v letech 2007 až 2009. Šlo o osahávání na genitáliích. Jednou po příchodu ze školky a dvakrát v koupelně, přičemž jednou byla přítomna přibližně stejně stará sestřenice poškozené. Poškozená tehdy jednání svého otce nechápala. Jeho čin pochopila až o několik let později při školní hodině rodinné výchovy. S jednáním svého otce se poškozená svěřila matce, neboť ji tajemství tížilo. Ve fázi prověřování, k níž došlo v červnu

¹³⁴ VYKOPALOVÁ, Hana. Falešné obvinění ze sexuálního zneužívání dítěte a další poznámky k sexuálnímu zneužívání dětí v rodině. *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č. 3, s. 24.

¹³⁵ ČIRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 138.

2018, bylo podáno vysvětlení poškozenou, bratrem poškozené a obviněným. Ten ihned popíral, že by k uvedenému skutku došlo a svou dceru na intimních partiích prý nikdy neosahával. V době, kdy mělo k činům dojít, ale dle svých slov trpěl psychickými problémy a dceru ponižoval.

K prvnímu případu pohlavního zneužití, který uvedla poškozená, došlo v koupelně. Podle výpovědi obviněného se ale pouze vysmíval jejím genitáliím a uvedl, že posměchem poukazoval na skutečnost, že jeho malá dcera ještě není dospělou ženou. Popřel, že by ji sahal na genitálie. K tomuto konkrétnímu útoku poškozená uvedla, že si není vědoma, že by ejakuloval. Podle ní ale „hlasitě dýchal“, přičemž útok (osahávání) měl trvat maximálně 15 minut. Další z útoků přišel jednoho dne po příchodu ze školky, kdy ji svlékl do naha, posadil na koleno a opět sahal na intimní partie. Třetí útok proběhl i před neteří obviněného. V tomto případě došel do koupelny a hodlal i přes nesouhlas děvčatům ukázat „dívčí obřízku“, přičemž tak provedl na těle poškozené.

Během prověřování byl opatřením přibrán soudní znalec z oboru zdravotnictví (odvětví klinické psychologie) a soudní znalec z oboru zdravotnictví (odvětví psychiatrie). Policejním orgánem byly položeny znalci následující otázky:

- Zhodnocení současného psychického stavu poškozené.
- Zhodnocení jejího psychického stavu v době trestné činnosti.
- Zhodnocení vztahu obviněného a poškozené.
- Zhodnocení poškozené správně vnímat, reprodukovat a zapamatovat si.
- Zjistit, zda má poškozená sklony k lhaní.
- Zhodnocení věrohodnosti její výpovědi.
- Zhodnocení možných posttraumatických poruch.
- Zjistit, na kolik prožitky mohou ovlivnit její budoucnost.
- Zjistit další okolnosti, které vyjdou najevo a které nebyly v otázkách uvedeny, ale věc by mohly ozřejmit.

V lednu 2019 bylo zahájeno trestní stíhání. Začala série výslechů, kdy byla vyslýchána poškozená, obviněný, matka a bratr poškozené a prarodiče poškozené, kteří dva roky před zahájením trestního řízení bydleli s obviněným a poškozenou v jedné domácnosti. V této fázi trestního řízení byla podána žádost o doplnění znaleckého posudku poškozené o čtyři otázky:

- Zda měla poškozená v době trestné činnosti sexuální zkušenosti a posoudit význam odporu (důležitá otázka kvůli možné bezbrannosti poškozené).

- Jestli existuje (popř. jaká) příčinná souvislost mezi trestnou činností a současným psychickým stavem poškozené.
- Zda je vhodné, aby se poškozená účastnila dalších fází trestního řízení.
- Zjistit další okolnosti, které vyjdou najevo a které nebyly v otázkách uvedeny, ale věc by mohly ozřejmit.

K osobě obviněného byli opatřením přibráni tři znalci. Znalec z oboru zdravotnictví (odvětví psychiatrie), znalec z oboru zdravotnictví (odvětví psychiatrie – specializace klinická psychologie) a znalec z oboru zdravotnictví (odvětví sexuologie a psychiatrie). Bylo jim položeno celkem 15 otázek týkajících se:

- Duševního stavu obviněného.
- Zda u něj byly v době činu narušeny rozpoznávací a ovládací schopnosti.
- Pokud byly, kdy vznikly a zda trvají.
- Jaký byl motivační proces jednání obviněného + charakteristika jeho stránky emocionální, volní a orientační odhad jeho IQ.
- Jaká je sexuální orientace obviněného.
- Zda trpí sexuálními poruchami a deviacemi.
- Jestli je schopen chápat smysl trestního řízení.
- Zda je schopen si zapamatovat a reprodukovat.
- Zda má sklony k lhaní.
- Zda má sklony k agresivitě.
- Zhodnocení jeho psychického stavu k dceři a dalším členům rodiny.
- Zda je jeho pobyt na svobodě nebezpečný.
- Zda má sklony k psychotropním látkám a k alkoholu.
- Pokud má, tak do jaké míry.
- Zjistit další okolnosti, které vyjdou najevo a které nebyly v otázkách uvedeny, ale věc by mohly ozřejmit.¹³⁶

V červenci byla podána obžaloba ze zločinu znásilnění dle § 241 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb. Krajský soud Ostrava pobočka Olomouc pachatele odsoudil ke třem letům nepodmíněného trestu odnětí svobody z přečinu pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1 a 2 dle zákona č. 140/1961 Sb. Soud posoudil skutek obžalovaného mírněji, neboť soud nedospěl k závěru, že by obžalovaný poškozenou donutil k jinému obdobnému pohlavnímu styku

¹³⁶ Vyšetřovací spis KRPM-72268/TČ-2018-140070.

(obdobnému souloži). Dle soudu z prokázaných případů vyplývalo, že obžalovaný osahával poškozenou na zevním genitálu (případně ji roztáhl stydké pysky a hladil po klitorisu). Nebylo prokázáno, že by pronikl do jejího poševního vchodu. Soud případ posuzoval dle zákona č. 140/1961 Sb., neboť § 2 odst. 1 nového trestního zákoníku stanoví, že čin se posuzuje podle právní úpravy účinné v době, kdy byl čin spáchán, ledaže je pro něj současná právní úprava příznivější. Za výše uvedenou trestnou činnost mu hrozilo 3 až 10 let. Podle současné právní úpravy by bylo možné postupovat minimálně dle § 185 odst. 1 a 3, za což by obžalovanému hrozilo 5 až 12 let. Skutek byl posouzen mírněji, jelikož dle senátu není možné podřadit ohmatávání genitálií či prsou ženy za „jiný obdobný pohlavní styk srovnatelný se souloží“, neboť nevykazují obdobný způsob provedení ani závažnost jako soulož. Soud trest podmíněně neodložil, protože zde dle soudu nebyly skutečnosti svědčící ve prospěch obžalovaného.¹³⁷

Odvolací vrchní soud obžalovaným napadený rozsudek částečně zrušil ve výroku o trestu a způsobu jeho výkonu. Trest snížil na trest odnětí svobody podmíněně odloženého na 5 let. Odvolací soud uvádí, že při změně rozsudku zvažoval hlediska dle § 23. odst. 1 a § 31. odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb. a ne dle § 39 odst. 1 jako soud prvního stupně. Dle těchto hledisek je účelem trestu ochrana společnosti před pachateli trestné činnosti, zabránit možným pachatelům v další trestné činnosti a vychovat je k tomu, aby vedli řádný život. Zároveň je třeba přihlídnout k poměrům obžalovaného a společenské nebezpečnosti jeho jednání. Odvolací soud trest podmíněně odložil, protože vzal ohled na dosavadní bezúhonnost obžalovaného, jeho pravidelné přispívání poškozené částkou 5 tisíc korun měsíčně, a dobu, která od spáchání činu uplynula. Neopomenul také to, že obžalovanému se v důsledku trestního řízení rozpadla celá rodina a zůstal sám. Po dobu podmíněného odkladu je obžalovaný povinen navštěvovat probačního úředníka, vést řádný život a podrobit se programu psychologického poradenství.¹³⁸

U podobných případů nelze mnohdy dělat nic jiného, než se opírat o výpověď poškozené a znalecké posudky. Zmínit lze například rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně, kde byl taktéž obžalovaný shledán vinným z pohlavního zneužívání. Dokazování probíhalo téměř stejně.¹³⁹ Proti skutečnosti, že vina byla prokázána v podstatě pouze výpovědí poškozené, brojil odsouzený až u Ústavního soudu, který v usnesení vyslovil, že obecné soudy zjistily skutkový stav a vyšly z důkazů tvořící ucelený a souvislý řetězec. V obdobných případech je dle Ústavního soudu důležité, aby výpověď nezletilé nesla známky prožitého a nepostrádala

¹³⁷ Rozsudek Krajského soudu Ostrava, pobočka Olomouc, ze dne 19.11. 2020, sp. zn. 28 T 12/2019.

¹³⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 6. 2021, sp. zn. 1 To 13/2021.

¹³⁹ Rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 31. 5. 2017, č. j. 20 T 101/2016-293.

logickou skloubenost se skutečností.¹⁴⁰ Pochopitelně je třeba (a to možná více než kdy jindy), opírat se o znalecké posudky. Především pak o závěry sklonů ke lhaní poškozené osoby, její schopnosti reprodukovat, zapamatovat si a posouzení celkové věrohodnosti. Podle kriminalistů je dokazování pohlavního zneužívání někdy velmi problematické, protože se většina odehrává za zavřenými dveřmi a jak je vidět na výše zmíněném příkladu, tak i v rodinném kruhu.

4.2. Případ č. 2

Druhý případ jsem si vybral kvůli rozsáhlosti kriminálních úkonů a rychlé práci policie. Dne 14. září roku 2017 podala žena trestní oznámení pro trestný čin znásilnění. Žena, povoláním lékařka, vypověděla, že den před oznámením se zúčastnila pracovního večírku. Z podniku odcházela kolem půlnoci dle jejich slov „mírně povznesená“. Opilá se necítila. Vydala se domů pěšky, přičemž cesta měla trvat normální chůzí zhruba 35 minut. Pár set metrů před domovem za sebou uslyšela kroky. Otočila se a zrychlila. Po chvíli ji někdo pevně chytil za ruku a pod prsy. Útočník ji udeřil do obličeje a táhl po zemi do blízkého křoví. Poškozená se bránila, ovšem útočník byl silnější a začal jí stahovat kalhoty a spodní prádlo. Plakala, prosila, ale na její žádosti nebylo reagováno. Útočník měl již kalhoty a spodní prádlo svlečené. Bylo jí jasné, o co jde, tak jej začala ukájet rukou doufajíc, že mu to postačí. Nestalo se tak a muž na ní vykonal soulož trvajících 10 až 15 minut. Pachatel nejakuloval a akt skončil, neboť útočnickovi ochabl penis. Muž následně zaměřil pozornost na obsah kabelky poškozené. Poškozená využila situace a utekla domů. Doma sundala zakrvácené oblečení, osprchovala se, provedla výtěr z vagíny a čekala na ráno. Policii v ten moment nekontaktovala, neboť v kabelce odcizené útočnickem měla i svůj mobilní telefon. Čin jela ohlásit až v ranních hodinách. Muže popsala jako plešatého, zavalitého člověka vysokého asi 175 centimetrů, se snědší pletí a výraznými rty. Byl vytvořen identikit, kterému poškozená přikládala shodu asi 60 %.

Ještě v den ohlášení trestné činnosti bylo provedeno ohledání místa činu. Asi 30 metrů od něj byl v křoví nalezen mobilní telefon. Z něj byla odebrána pachová stopa a stěry DNA. Na místě byl použit služební pes, který pomohl označit další pachové stopy a nalézt věcné důkazy v podobě plata prášků, mincí a kosmetiky. Poškozená tyto věci i s poševním stěrem vydala policii. Byly z nich zajištěny pachové stopy, provedeno ohledání těla poškozené, při němž došlo k odebrání jejích pachových stop a byl proveden výškrab zpod nehtů. Vše bylo posláno na odborné zkoumání s žádostí o upřednostnění, kterému bylo vyhověno, a to vzhledem k závažnosti situace. Obvykle může dle slov kriminalistů takové odborné vyjádření trvat i tři čtyři měsíce. Zde bylo hotovo 21. září (tedy týden po ohlášení policii).

¹⁴⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2009, I ÚS 2946/18, bod III.

Poškozená popsala trasu a policejní orgán si vyžádal celkem 35 kamerových zdrojů, přičemž na jednom byl zachycen muž nápadně se podobající identikitu. Jeho podoba tak byla vyobrazena ve sdělovacích prostředcích.¹⁴¹ Dne 20. září byla personálem jedné z olomouckých hospod přivolána policie s tím, že možný podezřelý se nachází v oné hospodě. Osoba nechtěla hlídku následovat, tak byla předvedena, a jelikož šlo o cizince, čekalo se až do rána na tlumočníka. Podezřelý odmítl vypovídat, ale byla provedena prohlídka těla, odběr biologického materiálu z dutiny ústní (bukální stěr), odebrány pachové stopy a odebrán oděv (ráno 21. září). OČTŘ požádaly o odborné vyjádření, kdy účelem bylo porovnat biologické stopy odebrané z místa činu, a výškrabu zpod nehtů poškozené s biologickým materiálem odebraným poškozenému. DNA testem byla ještě ten den prokázána shoda (nejvyšší hodnota zaznamenaná u stěru z poševního vchodu), neboť pachatel měl záznam v ND DNA.¹⁴²

Toho dne bylo zahájeno trestní stíhání pro § 185 odst. 1, 2 písm. a) TrZ. Dostatečná odůvodněnost závěru, že čin spáchala tato osoba, byla dle trestního spisu prokázána tak, že poševní stěr předložený poškozenou se shoduje její majoritní složkou DNA a minoritní složkou DNA podezřelého. Obviněnému byl ustanoven obhájce z důvodu nutné obhajoby. Následně byl proveden výslech obviněného, který odmítl vypovídat. O den později, tedy 22. září v 14:45, byl podán Okresním státním zastupitelstvím v Olomouci návrh na vzetí do vazby. Časová osa je důležitá, neboť obviněný byl zadržen 20. září ve 23:30 a plyne nám 48hodinová doba. Vazební zasedání se konalo v 15:05. Bylo vyhověno a v 15:42 byl obviněný předán eskortě k přemístění do vazební věznice. Soud měl důvody vazby za důvodné a odvolával se na provedené testy DNA.

Zde jde dobře vidět, jaké stopy postačily v tomto případě k zahájení trestního stíhání. U prvního případu, vzhledem ke značnému časovému odstupu, měl policejní orgán za dostatečně odůvodněn závěr, že se stal trestný čin a že jej spáchala určitá osoba, na základě svědeckých výpovědí a znaleckých posudků. Nyní kromě výpovědi poškozené postačila shoda DNA, což je důkaz velmi výrazné síly.

Dokazování pokračovalo po nařízení vazby. Pachovou shodu potvrdil policejní pes dne 3. října, a to na kalhotách a kabátu poškozené.¹⁴³ Daktyloskopické stopy neuspěly, neboť se použitelné stopy tohoto druhu nepodařilo zajistit. Ve věci byla taktéž už 15. září (den po podání

¹⁴¹ KAMENSKÝ, Stanislav. *Olomoucká policie vyšetřuje znásilnění, hledá muže zachyceného kamerou*. [online]. idnes.cz, 19. 9. 2017. [cit. 2. září 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/olomouc/zpravy/policie-vysetrovani-znasilneni-olomouc-patrani-hodolany.A170919_112532_olomouc-zpravy_stk.

¹⁴² Záznam v databázi DNA byl klíčovým důkazem pro uvalení vazby. Kdyby se tak nestalo, postačilo by dle mého názoru soudci provedení rekognice, a to samozřejmě za předpokladu, že by jej poškozená poznala.

¹⁴³ Provádění pachové identifikace upravuje pokyn ředitele Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR č. 9 ze dne 1. července 2009.

trestního oznámení) podána státnímu zastupitelství „žádost o kompletní detailní výpis telekomunikačního provozu uskutečněného přes buňky mobilní sítě“. Žádost zahrnovala období od 14. září 21:00 do 03:00 dalšího dne, a to v místě činu a perimetru 500 metrů od výchozího místa. Soudce vydal příkaz. Výpis ale analyzován policejním orgánem nebyl, neboť policejní orgán rozhodné skutečnosti mezitím prokázal DNA a obviněný byl již zadržen. Zde je možné se zamyslet, zda byl tento postup policejního orgánu správný. Lepší by rozhodně bylo snažit se prokázat vinu obviněného všemi možnými prostředky. V pozdější fázi trestního řízení se může stát, že důkaz může být z nějakého důvodu neúčinný či nezákonný a je rozhodně lepší mít co nejvíce usvědčujících důkazů. Pokládal bych tedy za správné, aby se konkrétně v tomto případě přeci jen žádost o kompletní detailní výpis telekomunikačního provozu uskutečněného přes buňky mobilní sítě uskutečnila.

Ve věci bylo dále vyslechnuto několik svědků, a to včetně přítele poškozené. Nevypověděli ale nic relevantního k trestnímu řízení. Vyslechnuta byla i poškozená jako svědek, ale pouze zopakovala svou dřívější výpověď. Mezitím byl obviněnému ve vazbě diagnostikován syfilis, což rozhodně psychickému stavu poškozené nepřilepšilo. Jelikož je poškozená lékařka, na tyto věci po objevení nemoci u poškozeného myslela a svůj zdravotní stav průběžně kontrolovala, neboť některé příznaky se mohou projevit po týdnech až měsících. Naštěstí pro poškozenou byly výsledky negativní.

Opatřením byli přibráni dva znalci, a to z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, klinická psychologie a z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Znalcům byly položeny následující otázky:

- Zda svědek (poškozená) trpí v důsledku jednání duševní poruchou.
- Pokud ano, tak jak se tato porucha projevuje a zda zanechá nějaké následky.
- Žádost o vyjádření se k vhodnosti účasti svědka na dalším řízení.

Ze znaleckého posudku vyplynulo, že se u poškozené rozvinula posttraumatická stresová porucha (§ 122 odst. 2 písm. i) TrZ, což vedlo ke změně právní kvalifikace skutku dle § 160 odst. 6 TrŘ na § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. c) TrZ. Porucha se projevovala obavou chodit po setmění ven, strachem ze samoty a úzkostmi. Je třeba připomenout, že prokázaná přítomnost posttraumatické stresové poruchy nevede automaticky ke změně právní kvalifikace. V judikatuře stojí, že ne každá posttraumatická stresová porucha musí být bez dalšího brána jako těžká újma na zdraví podle § 122 odst. 2 písm. i) TrZ, neboť i v takových případech je třeba zkoumat delší dobu trvání (alespoň 6 týdnů) a zda se minimálně po tuto dobu

skutečně projevovala jako vážná porucha zdraví.¹⁴⁴ Posttraumatická stresová porucha se nicméně rozvine u 55 až 80 % obětí znásilnění.¹⁴⁵

Poté byl proveden ve vazební věznici výslech obviněného, který odmítl vypovídat, neb obvinění je prý smyšlené a nepravdivé. Dne 17. dubna 2018 byl doručen návrh na podání obžaloby z důvodu spáchání zločinu znásilnění dle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. c) TrZ.¹⁴⁶

Z tohoto zločinu byl pak také odsouzen Krajským soudem v Ostravě, pobočka Olomouc, k 9 letům trestu odnětí svobody, trestu vyhoštění na dobu neurčitou, k náhradě škody ve výši 2757 Kč a náhradě nemajetkové újmy ve výši 750 000 Kč.¹⁴⁷ Odvolání obviněného bylo Vrchním soudem v Olomouci zamítnuto.¹⁴⁸

V tomto konkrétním příkladě můžeme vidět, že se policie obrátila na veřejnost, která je v takových případech často ochotná pomoci, neboť ve společnosti obecně panuje odsouzení mravnostní kriminality. Policie moc dobře ví, kdy a za jakých okolností může tento krok učinit a není vhodné, pokud někdo mimo policii jedná na „vlastní pěst“ (byť úmysly mohou být dobré), což dokazuje i rozsudek ESLP Sellami proti Francii. Stěžovatel tvrdil, že bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu. Coby novinář zveřejnil deníku *Le Parisien* několik článků ohledně případů znásilnění, k nimž došlo ve francouzském hlavním městě v roce 2011. K jednomu ze svých článků připojil taktéž identikit oběti, který byl ale dostupný pouze v interních systémech policie. Stěžovatel byl obecnými soudy odsouzen za trestný čin podílnictví na porušení důvěrnosti vyšetřování k peněžitému trestu ve výši 3 tisíce eur. ESLP ve svém následném rozhodnutí vyřkl několik bodů, proč v tomto případě muselo ustoupit právo na svobodu projevu.

- Odsouzení sledovalo legitimní cíl (tajnost vyšetřování).
- Stěžovatel identikit prezentoval senzativními titulky.
- Stěžovatel si dostatečně neověřil informace, poněvadž v době publikování článku bylo prokázáno, že pachatelova podoba je jiná.
- Článek měl negativní průběh na vyšetřování, protože policejní stanice byly zahlceny telefonáty. Policie byla tedy nucena odhalit fotografie skutečného podezřelého, který pak uprchl do Belgie.

¹⁴⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 12. 2016, sp. zn. 2 To 107/2016.

¹⁴⁵ SEJBALOVÁ, Petra. Znásilněním strádání oběti nekončí. *Psychologie Dnes*. 2012, roč. 18, č. 2, s. 56.

¹⁴⁶ Vyšetřovací spis KRPM-115834/TČ-2017-140070.

¹⁴⁷ Rozsudek Krajského soudu Ostrava, pobočka Olomouc, ze dne 12. 6. 2018, sp.zn. 81 T 4/2018.

¹⁴⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 7. 2018, sp. zn. 6 To 49/2018.

- ESLP rovněž zmínil, že je třeba brát ohled na oběti trestné činnosti.¹⁴⁹

Novinové články vycházející před řádným soudem mohou rovněž zasahovat do presumpce nevinny. Dalším podobným rozsudkem je *Tourancheau a July v. Francie*, který vycházel ze situace, kdy byl v deníku *Liberation* zveřejněn článek popisující vraždu dívky. Ze skutku byli obviněni muž a žena, přičemž pouze žena byla vzata do vazby. V ní se k činu doznala. Pak ale své přiznání odvolala a obvinila muže. V článku byly podrobnosti z vyšetřovacího spisu jako informace o usnesení o zahájení trestního stíhání, lékařské zprávy apod. Ačkoli byla obviněná za vraždu posléze skutečně odsouzena, autorka článku a ředitel vydavatelství byli odsouzeni k peněžitému trestu 10 tisíc franků za trestný čin zveřejnění záznamu o úkonech trestního řízení. Oba odsouzení se obrátili na ESLP, který ale řekl, že ačkoli jde o věc veřejného zájmu, každý musí respektovat presumpci nevinny. Články totiž mohou ovlivnit veřejnost v pohledu na obviněné, a hlavně ohrozit důvěru v soudní systém.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Rozsudek ESLP ze dne 17. 12. 2020 *Sellami proti Francii*, č. 61470/15.

¹⁵⁰ Rozsudek ESLP ze dne 24. 11. 2006 *Tourancheau a July proti Francii*, č. 53886/00.

5. Úvahy de lege ferenda

V této kapitole bych se rád podíval na ustanovení § 102 TrŘ, které pojednává o výsledku svědka mladšího osmnácti let. V zákonném znění je zmíněna potřeba vést výslech zvláště šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení nebylo třeba zpravidla opakovat.¹⁵¹ Jedná se o případy, kdy by vybavování citlivých vzpomínek mohlo vést k sekundární viktimizaci. Podle mého názoru by bylo vhodné uvést alespoň demonstrativní výčet případů, kdy je možné svědka mladšího osmnácti let vyslechnout znovu. Můžeme si představit příklad, kdy je jako poškozená sexuálně motivovaného trestného činu vyslechnuta nezletilá dívka. Kriminalista se může snažit při výslechu sebevíc tak, aby nemusel výslech proběhnout znovu. Dále ale v trestním řízení mohou nastat situace, kdy je třeba výslech doplnit. Slovo „zpravidla“ v zákonném ustanovení cílí pravděpodobně na případy, kdy mohou být ve výpovědi nezletilého svědka naprosté nedostatky nebo je hlavním důkazem. Nezletilá dívka nahlásí znásilnění a uvede, že ji útočník na benzínové stanici vzal do auta a v lese ji znásilnil. Policie to tedy prověří, stáhne z dané benzínové stanice kamerové záběry a zjistí, že žádné auto na benzínové stanici nebylo (mohla se v rozrušení například zmýlit a uvést stanici jinou). V takovém případě je tedy třeba užít onu výjimku v ustanovení a provést výslech znovu. Nicméně zákon nestanovuje přesnou hranici, což je dle mého názoru chyba. Opětný výslech nezletilého svědka v případech, kdy by mohlo dojít k sekundární viktimizaci, by měl mít podle mého přesnější hranice. Dochází nám tu k velkému střetu mezi teorií a praxí. Kriminalisté se musí případem zabývat, vyšetřit jej a najít pachatele. Zároveň je ale nutné přistupovat co nejšetrněji k nezletilé oběti.

Především v zahraničí se pak stále více spekuluje o tzv. sekvenčních výsleších (výslech na více částí). Podle výzkumů zhruba 1/3 dětí, které se staly obětí sexuální trestné činnosti, nedokáže popsat zážitek během jednoho výslechu. Sekvenční výslech jde přímo proti dikci § 102 TrŘ, nicméně autoři kladou na zřetel, že nejde o opakování výslechu, ale o jeho pokračování, který provádí ta samá osoba. Právě u výše zmíněného podílu dětí mohou být potřebné dva až tři navazující výslechy, při kterých děti mohou uvést úplné a přesné informace. Podle výzkumů už během druhého setkání jsou děti schopny uvést značnou část nových relevantních informací.¹⁵² Někteří autoři zkoumali i videonahrávky, v nichž děti byly

¹⁵¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 102.

¹⁵² O'Donnell, Rebeca, WENKE, Daja. *Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*. Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle, 2017, s. 76-78. Dostupné z: childrenatrisk.eu/promise.

vyslechnuty třikrát. Nebylo výjimkou, že při prvním setkání reagovaly vyhýbavě či dokonce důkazy popíraly. Během následujících dvou výslechů poskytly dvojnásobné množství nových detailů.¹⁵³ Ačkoli jde o dobrou myšlenku, vždy je třeba pamatovat na ochranu dětí. Bylo by tedy nutné nějakým způsobem selektovat, u kterého dítěte by měl sekvenční výslech smysl. Není totiž třeba vysvětlovat, že by mnohdy mohl oběti uškodit.

Také se domnívám, že by bylo do budoucna vhodné do zákonného znění zařadit příklady podstatných odstranitelných a neodstranitelných vad, a to v souvislosti s (ne)účinností důkazu. Takový krok by mohl vést k posílení právní jistoty. Jedinou výjimkou v tomto směru je § 89 odst. 3 TrŘ. Toto jediné pravidlo zmíněné v zákonné úpravě ale nepovažuji za dostačující a do budoucna by mohlo být vhodné umístit do zákona kritéria neúčinnosti a nepřipustnosti.

Dle mého názoru v rámci lepší přehlednosti a systematiky trestního řádu by bylo dobré záznam o telekomunikačním provozu (§ 88 TrŘ) a záznam o provedeném telekomunikačním provozu (§ 88a TrŘ) přemístit do části týkající se dokazování. Neboť za určitých okolností, jak můžeme vidět i ve výše umístěné kazuistice, mohou sloužit jako důkazní prostředek.

Vzhledem k tématu práce se nemohu nedotknout úpravy skutkové podstaty znásilnění. I kvůli několika mediálně sledovaným kauzám se v posledních letech často můžeme setkat s diskuzí ohledně nutnosti zakotvit do § 185 TrZ souhlas obou stran s pohlavním stykem. Dle laické i odborné veřejnosti (často z oblasti psychologie) zákon totiž například nemyslí na případnou paralýzu oběti, tedy stav, kdy se osoba nemůže hnout ani bránit. Paralýza může u oběti vzniknout buď ze strachu, nebo pokud žije v násilnickém vztahu, kde má zkušenost, že obrana nepomohla, nebo situaci ještě zhoršila. Změna by údajně mohla vést k častějšímu hlášení znásilnění, neboť v dnešní době přibližně 7 % obětí sexuálního násilí ohlásí skutek policii.¹⁵⁴ Právně je paralýza ale problematická. K násilí, pohrůžce násilí nebo jiné těžké újmy a bezbrannosti by tak měla přijít myšlenka pamatující na nějaký druh souhlasu, který bude řečen buď verbálně, nebo fyzicky (druhá osoba se sama svléká). Dle mého názoru by do § 185 odst. 1 mohlo být vneseno například sousloví „překonání nesouhlasu“. Ještě lépe možná „překonání vážně míněného nesouhlasu“, protože pachatel musí jasně seznat, že druhá osoba pohlavní styk nechce. V takovém případě ale zůstanou nepokryté případy paralýzy, což bychom mohli zhojit formulací, „nebo kdo takový čin spáchá bez vážně míněného souhlasu“.

¹⁵³ LEANDER, Lina. Police interview switch child sexual abuse victims: patterns of reporting, avoidance and denial. *Child abuse & Neglect*, 2010, roč. 34, č. 3 s. 198–201.

¹⁵⁴ MATOŠKA, Lukáš, BREZOVSKÁ, Katka. *Definice znásilnění nepokrývá všechny situace, je potřeba to napravit, mini poslankyně Kocmanová. Legislativa není řešení, oponuje její kolegyně Nováková.* [online]. idnes.cz, 21. 2. 2023. [cit. 2. března 2023]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/definice-znasilneni-nepokryva-vsechny-situace-je-potreba-napravit-mini-8936211>

Otázkou též může být, zda by nemělo smysl umožnit sexuální styk od čtrnácti let. Stát si vymínil, že bude chránit mravní integritu mladých lidí až do patnácti let, s čímž lze souhlasit. Nicméně společnost se vyvíjí a mladí lidé jsou v sexuální oblasti stále aktivnější. Dle kriminalistů jsou velmi časté případy, kdy dojde k souloži mezi mladistvými, kteří spolu mají vztah. Nikomu činem nevznikla újma a oba s ním souhlasili. Nicméně dochází k trestnímu řízení a dle kriminalistů je poměrně dost případů, kdy kluk starší 15 let, který měl soulož se svou nejčastěji čtrnáctiletou přítelkyní, končí až u soudu. Řešením by tedy dle mého názoru bylo věkovou hranici snížit na čtrnáct let a vyvíjet tlak na rodiče a školská zařízení, aby dětem v této oblasti umožnili značnou osvětu. Za pohlavní zneužití v § 187 odst. 1 hrozí pachateli 1 rok až 8 let vězení, což je opravdu dost, byť se tedy u mladistvých hranice trestní sazby zkracuje na polovinu (dolní hranice nesmí být nižší než 1 rok a horní hranice nesmí být delší než 5 let). V Evropě není tento postup výjimkou. Můžeme se s ním setkat například v Rakousku¹⁵⁵ a Chorvatsku¹⁵⁶. Velice elegantním řešením by mohlo být, kdyby bylo stanoveno, že osoba starší 14 let může vykonat soulož s osobou například starší o dva roky. Tyto osoby jsou totiž po stránce psychického i fyziologického vývoje na velmi podobné úrovni.

¹⁵⁵ Strafgesetzbuch. [online]. justine.at. [cit. 4. března 2023]. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/stgb/paragraf/74>.

¹⁵⁶ Kazneni zakon. [online]. narodne-novine.nn.hr. [cit. 4. března 2023]. Dostupné z: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_110_1668.html.

Závěr

Cílem této práce bylo popsat dokazování v přípravném řízení u trestných činů proti důstojnosti v sexuální oblasti. Za cíl jsem si kladl popsat postup při dokazování, ukázat, jaké metody se při dokazování této specifické trestné činnosti používají a jaké mohou vzniknout právní či kriminalistické problémy. V diplomové práci byly vysvětleny procesy dokazování, některé důkazní prostředky a obecně popsány kriminalistické metody nejčastěji upotřebitelné u tohoto druhu trestné činnosti.

Během psaní práce jsem se dle mého názoru potýkal s nedostatkem zdrojů, které by se přímo týkaly daného tématu. Ohledně obecné části tématu této práce (přípravné řízení) je kvalitních zdrojů dostatek, publikací ryze se dotýkajících procesních postupů u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti je málo. Když už jsem na publikaci pojednávající o sexuální kriminalitě narazil, autor často hleděl na problematiku z pohledu psychologa. Kriminalisté z Krajského ředitelství policie v Olomouci mi tedy poskytli cennou příležitost, jak se s tímto nedostatkem vypořádat. Během zkoumání spisů jsem nabyl dojmu, že právní úprava dokazování v přípravném řízení je na velmi dobré úrovni, s čímž souhlasili i kriminalisté. Jediným problémem je často v jejich očích již zmíněný střet teorie s praxí, kdy oni sami chtějí případ za každou cenu vyšetřit a najít pachatele. Může se ale stát, že právní úprava (například § 102 TrŘ) stojí proti nim.

Sexuální trestná činnost byla, je a bude. Z policejních statistik vyplývá, že za rok 2021 policisté registrovali celkem 3049 skutků z odvětví mravnostní kriminality. Vzhledem k předposlední kapitole této práce lze zmínit znásilnění (773 skutků – oproti předchozímu roku nárůst o 134 skutků) a pohlavní zneužití (623 skutků – oproti předchozímu roku pokles o 1 skutek).¹⁵⁷ Jak ale uvádím výše, je zde vysoká míra latence a ani odborníci nedokáží přesně odhadnout, kolik skutků zůstane oběťmi neohlášeno. Já si myslím, že hlavními faktory jsou stud a reakce blízkého okolí, neboť kolem znásilnění krouží spousta stereotypů.

Prevenčí pohlavního zneužití může být kvalitní sexuální výchova u dětí, kterým by mělo být vštěpeno, jaké chování je v tomto směru nepřijatelné. Je nutné, aby dítě dokázalo chápat a rozpoznat základní otázky sexuality a vědět, komu jakékoli nepatřičné chování jiné osoby ohlásit. Odborníci v mnohých případech zneužívání dětí kladou rodičům na mysl, aby

¹⁵⁷ MORAVČÍK, Ondřej. *Vývoj registrované kriminality v roce 2021*. [online]. policie.cz. [cit. 1.10.2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>.

sledovali změnu chování u dítěte (porucha příjmu potravy, agresivita, asociálnost či poruchy spánku).¹⁵⁸

U znásilnění je prevence složitější. Převážně pak kvůli skutečnosti, že se pachatel a oběť ve většině případů znají. Pokud jde ale o jiný příklad, obecně se doporučuje vyhnout se v noci parkům a odlehlým místům. Pokud k znásilnění dojde, je doporučováno nespřchovat se a nečistit si zuby z důvodu uchování biologického materiálu. Totéž platí i o vyprání oblečení. V ČR existuje celá řada organizací, které pomáhají obětem sexuální trestné činnosti, přičemž zmínit lze například ProFem, Bílý kruh bezpečí, Rozkoš bez rizika a Rosu.¹⁵⁹

¹⁵⁸ GOODYEAR-BROWN, Paris. *Handbook of child sexual abuse: identification, assessment, and treatment*. Hoboken: N.J.: John Wiley, 2012, 616 s. Dostupné z: onlinelibrary.wiley.com.

¹⁵⁹ VLČKOVÁ, Tereza. *Není to vaše vina. Jak postupovat, pokud se stanete obětí sexuálního napadení*. [online]. idnes.cz. [cit. 30.10.2022]. Dostupné na: https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy/co-delat-po-znasilneni-rady-doporuceni-sexualni-nasili-napadeni.A211129_170158_ona-vztahy_vlc.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

BRICHČÍN, Slavoj a kol. *Sexuální delikventi z pohledu psychiatrické sexuologie*, 1. vydání, Praha: Psychiatrické centrum Praha, 1996, 108 s.

BRUNOVÁ, Markéta. *Dokazování trestné činnosti: s využitím kriminalistických stop a identifikace*. 1. vydání, Praha: VŠFS, 2019, 125 s.

CÍSAŘOVÁ, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2006, 871 s.

ČIRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 445 s.

DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 1383 s.

FENYK a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s.

FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké dokazování v trestním řízení*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2021. 119 s.

CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*, 1. vydání, Praha: Portál, 2003, 203 s.

CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. 1. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 532 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2018. Praha: Leges, 2018, 863 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, 1358 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*, 7. vydání, Praha: Leges, 2019, 1000 s.

KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 2. vydání, Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, 219 s.

KONRÁD, Zdeněk a kol. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 1. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015, 414 s.

KONRÁD, Zdeněk a kol. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021, 323 s.

KOVÁŘ, Petr a kol. *Sexuální agrese: Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2009, 292 s.

KOŽINA, J. *Identifikační genetika v právní praxi*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 120 s.

MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika*. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, 583 s.

MUSIL, Jan a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 1166 s.

NETT, Alexandr a kol. *Trestní právo procesní (Obecná část)*. 3. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2001, 380 s.

PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, 1018 s.

PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 1205 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1 až § 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1898 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*, 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1009 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s.

STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 320 s.

WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. 1. vydání, Praha: Portál, 2002, 351 s.

STRAUS, Jiří., PORADA, Viktor. *Kriminalistická daktyloskopie*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, S. 285.

Elektronické knihy

GOODYEAR-BROWN, Paris. *Handbook of child sexual abuse: identification, assessment, and treatment*. Hoboken: N.J.: John Wiley, 2012, 616 s. Dostupné z: onlinelibrary.wiley.com.

O'Donnell, Rebeca, WENKE, Daja. *Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*. Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle, 2017, 128 s. Dostupné z: childrenatrisk.eu/promise.

Časopisy

STAŇKOVÁ, Lenka. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. *Trestněprávní revue*, 2017, roč. 16, č. 4, s. 79–85.

PROTIVINSKÝ, Miroslav. Vady rekognice a jejich procesní důsledky. *Bulletin advokacie*, 1997, roč. 4, č. 2, s. 11–25.

COUFALOVÁ, Denisa. Přítomnost soudce při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů: kritické zamýšlení de lege lata a de lege ferenda. *Trestněprávní revue*, 2021, roč. 20, č. 2, s. 63–70.

BORÁKOVÁ, Renáta. Vymezení okruhu trestných činů, jejichž pachatelům by měla být odebrána DNA pro účely budoucí identifikace a stanovení doby uchování profilu DNA v Národní databázi DNA. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2022, roč. 30, č. 3, s. 523–546.

KARABEC, Zdeněk. Použití agenta proti organizovanému zločinu. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 8, s. 224–242.

MATES, Pavel, FIALA, Zdeněk. Podmínky použití invazivních metod zásahu do tělesné integrity v zákoně o Policii České republiky. *Trestněprávní revue*, 2022, roč. 21, č. 4, s. 208–217.

KARKOŠKOVÁ, Slávka. Jediná šanca vypovedať verzus sekvenčný výsluch suspektních dětských obětí sexuálního zneužívania. *Státní zastupitelství*, 2018, roč. 15, č. 2, s. 22–28.

VARENINOVÁ, Sandra. Zvláštnosti výslechu svědka v přípravném řízení trestním. *Státní zastupitelství*, 2018, roč. 15, č. 6, s. 42–45.

MATOCHA, Jakub. K hodnocení zákonnosti příkazu k odposlechu. *Státní zastupitelství*, 2017, roč. 16, č. 5, s. 55–57.

VANTUCH, Pavel. K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Právní rádce*. 2010, roč. 18, č. 12, s. II–VII.

SEJBALOVÁ, Petra. Znásilněním strádání oběti nekončí. *Psychologie Dnes*. 2012, roč. 18, č. 2, s. 55–57.

FRYŠTÁK, Marek. Úřední záznam o podání vysvětlení jako důkaz v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 9, s. 199–202.

BRUNOVÁ, Markéta, POLANSKÝ, Ivo. Kontradiktornost ve vykonávacím řízení trestním – řízení o přerušení a upuštění od výkonu trestu. *Bulletin advokacie*, 2021, roč. 28, č. 5, s. 36–39.

KOCINA, Jan, VEPŘEK, Jakub. Znalecký posudek předložený stranou v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2019, roč. 26, č. 4, s. 15–16.

VYKOPALOVÁ, Hana. Falešné obvinění ze sexuálního zneužívání dítěte a další poznámky k sexuálnímu zneužívání dětí v rodině. *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č. 3, s. 21–26.

HANUŠ, Libor. Náležitosti důkazního prostředku srovnávací pachovou zkouškou (s přihlédnutím k nálezům Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 10/02). *Bulletin advokacie*, 2004, č. 1, s. 46–60.

FRYŠTÁK, Marek. Zahájení přípravného řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 5, s. 109-113.

ŠÁMALOVÁ, Milada. Potřebuje dítě mladší patnácti let v řízení před podáním návrhu podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže obhájce?. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 2, s. 27–33.

LEANDER, Lina. Police interview with child sexual abuse victims: patterns of reporting, avoidance and denial. *Child abuse & Neglect*, 2010, roč. 34, č. 3 s. 192–205.

Rozhodnutí

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.5. 1994 sp, zn. 8 To 5/94 (publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 10/1994).

Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2022, Pl. ÚS 7/18 (publikováno na www.nalus.usoud.cz).

Rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2008 Marper proti Spojenému království, č. 30562/04 a 30566/04.

Rozhodnutí ESLP ze dne 22.6. 2017 Aycaguer proti Francii, stížnost č. 8806/12.

Rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 31. 5. 2017, č. j. 20 T 101/2016-293.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2009, I ÚS 2946/18. (publikováno na www.nalus.usoud.cz).

Rozsudek ESLP ze dne 17. 12. 2020 Sellami proti Francii, stížnost č. 61470/15 (publikováno v časopise Soudní rozhledy 2/2021).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.8. 2021, 7 Tdo 833/2021 (Publikováno v Ius Focus 15/2022).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2009, sp. zn. 8 Tdo 695/2009 (publikováno na www.nsoud.cz).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2021, sp. zn. 8 Tdo 484/2021 (Publikováno v Ius Focus 6/2022).

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 12. 2016, sp. zn. 2 To 107/2016 (publikováno v časopise Trestněprávní revue 3/2017).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019 (Publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 3/2020).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2021, sp. zn. 5 Tdo 413/2012 (Publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 7/2013).

Rozsudek ESLP Francii ze dne 24. 11. 2006 Tourancheau a July proti, č. 53886/00.

Rozsudek ESLP ze dne 12. 1. 2017 Štulíř proti České republice, č. 36705/12.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 07. 2022, 4 Pzo 10/2022 (publikováno na www.nsoud.cz).

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/11 (publikováno pod č. 43/2012 Sb. a N 217/63 SbNU 483).

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 (publikováno pod č. N 106/85 SbNU 739).

Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 15. prosince 2015, č. 9154/10, Schatschaschwili proti Německu.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. října 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06 (Publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, 47/2007).

Nález Ústavního soudu ze dne 27. května 2003, sp. zn. III. ÚS 623/2000 (Publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, 30/2003).

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2009, sp. zn. I. ÚS 3206/08 (Publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, 53/2009).

Rozsudek ESLP ze dne 22. 11. 2012 Igor Tseber proti České republice, č. 46203/08.

Rozsudek Krajského soudu Ostrava, pobočka Olomouc, ze dne 19.11. 2020, sp. zn. 28 T 12/2019.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 6. 2021, sp. zn. 1 To 13/2021.

Rozsudek Krajského soudu Ostrava, pobočka Olomouc, ze dne 12. 6. 2018, sp. zn. 81 T 4/2018.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 7. 2018, sp. zn. 6 To 49/2018.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2016, sp. zn. I. ÚS 1860/16 (Publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, 83/2016).

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 7. 2018, sp. zn. 2 To 42/2018 (Publikováno v časopise Trestněprávní revue 10/2018).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 1997 sp. zn. 2 Tzn 19/97 (Publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1/1998).

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 4. 2020, sp. zn. 2 As 164/2019-30 (Publikováno ve Sbírce rozhodnutí NSS, 6/2020).

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. 15 Tdo 510/2013 (Publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 3/2014).

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 27. 8. 2013 sp. zn. II. ÚS 907/13 (Publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS pod ÚS 4278/2013).

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 1. 1993, sp. zn. 11 To 192/92 (Publikováno na www.beck-online.cz).

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 2. 2017, sp. zn. 2 To 128/2016 (Publikováno v časopise Trestněprávní revue 7-8/2017).

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. III. ÚS 655/06 (Publikováno na www.nalus.usoud.cz).

Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2005, sp.zn. I. ÚS 734/04 (Publikováno na www.nalus.usoud.cz).

Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2004, sp. zn. II. ÚS 783/02. (Publikováno na www.nalus.usoud.cz).

Právní předpisy

Zákon č. 141/1961Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon. č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 428/2011 S., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2001, ke kriminalistickotechnické činnosti Policie ČR, ve znění pozdějších předpisů.

Stanovisko č. 5/2003 Sbírkou výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství ze dne 6. června 2003.

Elektronické zdroje

Česká televize. *Jak se připravuje identikit*. [online]. ceskatelevize.cz. [cit. 1.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10354229723-pripady-1-oddeleni/bonus/23062/>.

Odklony (alternativní způsoby trestního procesu). [online]. verejnazaloba.cz, [cit. 1. října 2022]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/vse-podstatne-o-trestnim-rozeni/odklony/>.

Policie ČR. *Kriminalistické identifikace*. [online]. policie.cz. [cit. 2. října 2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kriminalisticke-identifikace-618304.aspx?q=Y2hudW09Mw==>.

Policie ČR. *Národní databáze DNA* [online]. policie.cz. [cit. 23. února 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-2019-narodni-databaze-dna.aspx>.

KAMENSKÝ, Stanislav. *Olomoucká policie vyšetřuje znásilnění, hledá muže zachyceného kamerou*. [online]. idnes.cz, 19. 9. 2017. [cit. 2. října 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/olomouc/zpravy/policie-vysetrovani-znasilneni-olomouc-patrani-hodolany.A170919_112532_olomouc-zpravy_stk.

MORAVČÍK, Ondřej. *Vývoj registrované kriminality v roce 2021*. [online]. policie.cz. [cit. 1.10.2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>.

VLČKOVÁ, Tereza. *Není to vaše vina. Jak postupovat, pokud se stanete obětí sexuálního napadení.* [online]. idnes.cz. [cit. 30.10.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy/co-delat-po-znasilneni-rady-doporuceni-sexualni-nasili-napadeni.A211129_170158_ona-vztahy_vlc.

Strafgesetzbuch. [online]. justine.at. [cit. 4. března 2023]. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/stgb/paragraf/74>.

Kazneni zákon. [online]. narodne-novine.nn.hr. [cit. 4. března 2023]. Dostupné z: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_110_1668.html.

Články dostupné z internetové databáze

FRYŠTÁK, Marek. *Mikrostopy a jejich využití v rámci dokazování v trestním řízení.* Trestněprávní revue [online databáze], 4/2021. [cit. 21. září 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

KŘÍSTEK, Lukáš. *Problematika znaleckých posudků a odpovědnost znalce.* Sborník Karlovarské právníké dny prostor [online databáze] 21/2013. [cit. 30. září 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

MAZÁK, Josef. *Důkaz pachovou zkouškou v trestním řízení.* Trestněprávní revue [online databáze] 3/2009. [cit. 23. září 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz

UMLAUF, Josef. *O jistotě dokazování v trestním řízení.* Trestněprávní revue [online databáze] 7-8/2018. [cit. 2. října 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Vyšetřovací spisy

Vyšetřovací spis KRPM-72268/TČ-2018-140070.

Vyšetřovací spis KRPM-115834/TČ-2017-140070.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou dokazování v přípravném řízení u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Cílem práce je informovat čtenáře o postupu orgánu činných v trestním řízení, užívaných kriminalistických metodách a exkurzu do skutečných případů, které vedly k odsouzení pachatele. V práci se snažím proces dokazování u těchto skutků popsat a přijít s úvahami *de lege ferenda*.

Klíčová slova

Trestní právo, trestní právo procesní, přípravné řízení, dokazování, sexuální trestná činnost, dokazování v přípravném řízení

Abstract

The diploma thesis deals with the issue of evidence in preliminary proceedings for crimes against human dignity in the sexual area. The aim of the work is to inform the reader about the procedure of the law enforcement agency, the criminalistic methods used and an excursion into real cases that were the right to convict the offender. In my work, I try to describe the process of evidence these crimes and come up with *de lege ferenda* considerations.

Key words

Criminal law, criminal procedural law, pre-trial proceedings, evidence, sexual crime, evidence in pre-trial proceedings